AUGUSTINI TRIUMPHI ANCONIT. ... IN ORATIONEM DOMINICAM...

Agostino Trionfo, Angelo Rocca

AVGVSTINI TRIVMPHI ANCONIT.

ORD. FRATRVM EREM. SANCTI AVGVSTINI

In Orationem Dominicam Tractatus.

A M. ANGELO ROCCA è tenebris erutus, & illustratus.

Ad Perillustrem D. Ioan. Bapt. Triumphum Anconit.

ROMAE, Typis Vincentij Accolti 1587.

ADMODVM ILLVSTRI DOMINO IOANNI BAPT. TRIVMPHO ANCONITANO

Frater Angelus Rocca à Camerino S. P. D.

EXplanationem (Triumphe ornatissime) in Orationem Dominicã Augustini Triumphi, Gentilis tui, nostræq́; Augustinianæ Religionis alumni, qui nihil humile, nihil vulgare, sed docta omnia, & præclara quidẽ, Triumphoq́; quin seipso dignissima edere solitus erat, ego nunc primum in lucem editurus, ac diuulgaturus, tibi multis nominibus dicandam esse censui. Id quod à me perquàm libenter factum est. Rem profectò vnico libello comprehensam sum aggressus; sed tamen arduam ob miram exemplariorum paucitatem, Librariorumq́; incuriam, vel potius inscitiam: Et quoad potui, confusis ordinem, obscuris lumen, dubijs certam notitiam reddere, Tractatumq́; ipsum summis, citationibus, & scholijs, atque Indice exornare adlaboraui. Cetera illa Opuscula, quæ desideras, expoliui, &

concinnaui, Deoq; fauente, quàmprimum typis mandanda curabo. Tu interim munusculum hoc alacri animo suscipias, meq; tui, tuaeq; familiae amantissimum fac memoria teneas. Vale. Romae in Diui Augustini Aedibus, Idibus Maij M.D.LXXXVII.

INDEX

INDEX
INSIGNIORVM RERVM, QVAE IN HOC TRACTATV LEGVNTVR.

Q

R

S

T

V

FINIS.

AVGVSTINI TRIVMPHI ANCONITANI

ORD. FRATRVM EREMITARVM SANCTI AVGVSTINI

IN ORATIONEM DOMINICAM TRACTATVS.

De orationis Dominicæ institutione.

Sic orabitis: Pater noster, qui es in cælis. Luce 11.

IN hac oratione Christus Dei filius primò * exemplificat formam orãdi in communi. Secundò * exemplificat septem petitiones in hac oratione positas in speciali. (al. explicat) (al. explicat)

Ad intelligentiam primæ partis est sciendum, quòd sicut scribitur Lucæ 11. Discipuli Christi videntes eum orare in quodam loco, dixerunt ad eum: *Domine doce nos orare, sicut docuit & Ioannes discipulos suos*. Non quidem, vt dicit glos. quòd Discipuli ignorarent multas orationes in veteri testamento scriptas, sed quia nouam conseruationem, & promissionem viderunt in Christo; ideo nouam formam orationis petierunt. Et ne repulsam paterentur de huiusmodi petitione, Ioannem Baptistam in exemplum adducunt.

Luc. 11.

Glos. super Lucam.

A Innuens

Innuēs autem Saluator eorum petitioni, ait: *Sic vos orabitis*. idest, secundum formam, quam vobis explicabo inferius.

Sed ad notitiam, & præambulum quoddam eorum, quæ dicenda particulariter sunt in hac oratione Dominica, mouentur quinque dubitationes.

1. Vtrum hæc oratio Dominica sit excellentior omni alia.

2. Vtrum in hac oratione contineantur solum septem petitiones.

3. Vtrum liceat oranti alia petere, quàm ea, quæ ponuntur in hac oratione sine peccato.

4. Vtrum septem petitionibus, quæ hic ponuntur, correspondeant septem dona Spiritus sancti.

5. Vtrum istis septem petitionibus correspondeant septem beatitudines Euangelicæ.

De Orationis conditionibus, quæ sunt securitas, honestas, congruitas, continuitas, & humilitas, quibus oratio Dominica omnes alias orationes antecellit.

AD primam dubitationem dicendum, quòd secundum Damascenum, Oratio est petitio decentium à Deo: quæ primò debet habere à parte eius, à quo petitur, securitatem. Secūdò ex parte eius, quod petitur, debet habere honestatem: petimus enim aliquando, & non accipimus, eo quod male petimus, vt dicit S. Iacobus in Epistola. Tertiò ex parte modi petēdi debet habere ordinis cōgruitatem, dicente Christo: Primum quærite regnum Dei, & iustitiam eius: & post hæc, omnia, scilicet temporalia, adijcientur vobis. Quartò ex parte temporis, quo petitur, oportet habere continuitatem, quia scilicet oportet semper orare, nunquam deficere. Quinto ex parte orantis, debet habere humilitatem, quia oratio humiliantis se, nubes penetrat. Decenter ergo oratio debet habere ista quinque secundum quod S. Cyprianus dicit in suo libro, ad hoc, quòd à Deo exaudiatur. Tunc isto præsupposito, dico, quòd hæc Oratio quantum ad omnia ista quinque excellit omnes orationes.

Damascenus lib. 3. de fide orthod. cap. 24.

Iacob. 4.

Matth. 6.

Lucæ 18.

Eccl. 35.

S. Cypr. ser 6. de orat. Dominica.

Primo

Primo in securitate, quia nullus potest dubitare exaudiri, quando orationem, & precem, quam ipse Dei filius docuit, apud Patrem loquitur, qui bene cognoscit verba filij sui, maximè quia filius ipse aduocatus noster, cuius verba loquitur, semper est apud Deum patrem, sedens in dexterá eius; Vnde hæc oratio est multum amica, & familiaris Deo patri. Debemus ergo rogare Deum patrem, & verba sui filij ad aures eius porrigere, & cum securitate accedere cum hac oratione ad Thronum misericordiæ eius, vt gratiam consequamur, & misericordiam inueniamus.

Oro Dominica Deo amica, & familiarissima.

Hebr. 4.

Secundo, petitio debet esse honesta. quid enim mali, quid indecentiæ potest continere hæc oratio, quæ formata est ab ore eius, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ absconditi, qui (sicut dicit Apostolus) est Dei virtus, & sapientia. Si.n. fortasse esset à puro homine, quia, vt Christus dicit: Nescimus, quid petamus; dubitare possemus, ne aliqua indecenter & inhonestè peteremus; sed quia facta est ab illo, qui est fons, & sapientia in excelsis, omnis dubitatio impetrandi excluditur.

Colos. 2.

1. Cor. 1.

Matth. 20.

Tertiò, requiritur ordinis congruitas, quæ hic obseruatur mirabiliter; quia primò petuntur illa, quæ nos ordinant in diuinorum deuotionem, & subiectionem, cum dicimus: *Sanctificetur nomen tuum*, & quòd suum Regnum veniat super nos, & quòd eius voluntas in nobis fiat, sicut fit in Angelis, & sanctis suis: & postmodum petuntur illa, quæ nos ordinãt ad temporalium substentationem, & malorũ liberationem. Ex quo ista oratio apparet omnibus alijs excellentior; nec mirum, quia form[a]ta est ab illo, qui omnia constituit in pondere, numero, & mensura.

Sap. 11.

Quarta conditio est continuitas, quia de hac oratione Saluator docet nos semper orare; quod verum est in desiderij affectione erga cœlestia, quamuis non semper verborum prolatione: licet enim, secundum Augustinum, in oratione non debeat semper esse continua verborum expressio, quia necesse est vacare alijs necessitatibus vitæ; tamen semper est necessaria continua cordis, & mentis affectio, si feruens per-

Luc. 18.

Aug. ad Probam to. 2. cap. 10.

ſeueret intentio. Vnde hac de cauſa hanc orationem breuiſſimam ordinauit, vt facilius addiſceretur, fortius retineretur, & à nullo ignoraretur.

Quinta cōditio eſt humilitas, in qua hæc oratio excedit: Nam ille tam altus Dei filius hanc orationem condidit, qui dixit Diſcipulis: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Et quòd qui ſe humiliat, exaltabitur; & quòd Phariſeus ſuperbus non fuit in hac oratione exauditus, ſed humilis Publicanus; & qui per Spiritum ſanctum dixit: Reſpexit in orationem humilium, & non ſpreuit preces eorum.

Matth. 11.
Luc. 15. & 18.
Idem ibid.
Pſal. 101.

De ſeptem Petitionum diuiſione, ac ſufficientia.

AD ſecundam dubitationem dicendum, quòd in hac oratione petūtur illa, quæ nos iuuant ad cōſequendam beatitudinē, ad quā duo maxime ſunt neceſſaria. Primū eſt, diuinorum bonorū dilectio & contemplatio. Secundum eſt, noſtrorum malorum, & defectuum remotio, & releuatio. In diuinorum autem bonorum dilectione tripliciter poſſumus adiuuari. Primo in eorum veneratione, ne à nobis contemnantur. Et in hoc iuuari petimus per primā petitionem, cum dicimus: *Sanctificetur nomen tuum*. In qua petitione admonet nos ſecundum Auguſtinum, vt nomē Dei, quod ſemper eſt ſanctum, etiam apud homines ſanctum habeatur, id eſt, non contemnatur, ſed reuereatur, quia ſanctū & terribile nomen eius, quod non ipſi Deo, ſed hominibus prodeſt. Secundo in eorum adeptione, ne conſecutione, & fruitione diuinorum bonorum fruſtremur, & priuemur, & in hoc iuuari petimus per ſecundam petitionem, in qua dicimus: *Adueniat Regnum tuum.* quia ſecundum Auguſtinum, ſiue veniat, ſiue non veniat, petimus, vt ita veniat in nobis, vt cum ipſo regnare mereamur. Tertio in eorum ſubiectione, ne in aliquo voluntati diuinæ, & præceptis Dei reſiſtamus: & in hoc petimus iuuari per tertiam petitionem, cum dicimus: *Fiat voluntas tua in cælo, & in terra.* in qua ſecundum Auguſtinum precamur diuinam obedientiam; vt ſic à nobis vo

Duo maxime neceſſaria ad conſequēdam beatitudinem.
Auguſt. ad Probam tomo 2. c. 11.
Pſ. 119.
Auguſt. ad Probam tomo 2. c. 11.

luntas

luntas eius fiat in terra, sicut ab Angelis eius fit in cælo.

Secundo, nobis est necessaria malorum remotio, & defectuum releuatio. Sunt autem in nobis quatuor mala, & quatuor defectus. Primus defectus est vitæ naturalis quantum ad indigentiam, & in hoc petimus releuari per quartam petitionem, cum dicimus: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* vt nomine panis secundum Augustinum omnia vitæ nostræ necessaria intelligamus. Secundus est defectus culpæ, & peccati, quibus anima maculatur, & desgratiatur, & in hoc petimus releuari per quintam petitionem, cum dicimus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut,* &c. Tertius defectus est futuri periculi, quod timetur quantum ad diabolicæ tētationis imminentiam, & in hoc petimus releuari per sextam petitionē, cum dicimus: *Et ne nos inducas in tentationem.* Vt scilicet, secundum Augustinum, ne deserti diuino adiutorio alicui tentationi assentiamus decepti, vel cedamus afflicti. Quartus defectus est mali præsentis, quantum ad cuiuslibet tribulationem, & infirmitatum diffidentiam. Et in hoc petimus releuari per septimam petitionem, cum dicimus: *Sed libera nos à malo.*

Quatuor mala, & 4. defectus inueniuntur in nobis.

Auguft. ad Probam tomo 2.c.11.

Aug. ibid.

Non est aliter orandum, nec alia sunt petenda à Deo, quàm ea, quæ in Oratione Dominica posita sunt: sed eius verba formalia non sunt necessaria.

AD tertiam dubitationem respondet S. Cyprianus in suo libro de Oratione, dicens: Quæ oratio potest esse apud Patrē magis vera, & magis digna q̄ illa, quæ à filio, qui est veritas, est dictata? vt aliter orare, quàm ipse docuit, non ignorantia sola sit, sed & culpa; cum ipse posuerit, & dixerit: Irritum fecistis mandatum Dei propter traditiones vestras. Ergo secūdū Cyprianum culpa, & peccatum est, alia, vel aliter orare, quàm in hac oratione Domini posita sunt, & hanc relinquere, & alias orationes humanas facere.

S. Cypria. serm. 6. de orat. Dominica statim post initiū.

Matth. 15.

Secundum autem Augustinum ad Probam hæc dubietas sic soluitur: Quia ille, qui aliter orat, vel orat carnaliter, &

Auguft. ad Probam tomo 2.c.11.

petit

petit non conuenientia suæ saluti; tunc planum est, quòd peccat. Si autem orat spiritualiter petens conuenientia suæ saluti, tunc non peccat. Quia quæcunque alia verba dixerit, nihil aliud poterit petere, quàm ea, quæ in ista oratione Dominica continentur. Vnde Augustinus ad Probam dicit: Quæcunque alia verba dicimus, si congruè, & spiritualiter oramus, nihil aliud dicere possumus, quàm illa, quæ in hac oratione Dominica posita sunt, cum in ipsa contineantur omnia necessaria ad salutẽ, vt probatum est in septẽ petitionibus: & cõcludit Augustinus, ꝙ quisquis orans illa dixerit, quæ ad hanc Euãgelicam precem pertinere non possint, & si non illicitè orat, carnaliter tamen orat, cum spiritu renatos non nisi spiritaliter deceat orare, & concludens veritatem quæstionis dicit: Liberum est, alijs atque alijs verbis Deum orare, eadem tamen in orãdo dicere; Non debet autem esse liberum alia, & alia dicere, quæ in ipsa oratione non continentur, quia tunc carnaliter oraret.

August. ad Probam to. 2. c. 2.

Vide superius 2. qõ.

Septem petitionibus, septem dona Spiritus sancti respondent.

AD quartam dubitationem respondeo secũdum Augustinum, quòd istis septem petitionibus, correspõdet septiformis operatio Spiritus sancti. Nam quod nobis diuinum nomen sanctũ, & dulcorosum sit, quod petitur per primam petitionẽ, hoc fit per donum Timoris. Quod verò Regnum Dei veniat in nobis, ita quod regnemus cum ipso, quod petitur per secundã, fit per donũ Pietatis. Quod autem Deo simus obedientes, eius voluntatem adimplendo & semper eligendo quod sibi placet, quod petitur per tertiam

Augustinus tomo 4. de sermone Domini in monte lib. 2. cap. 18. Hæc omnia in huius q̃stionis solutione citata, & multo plura ponũtur ab Aug. loco citato, ordine, quo hic leguntur, retrogrado. Nam septiformis operatio Spiritus sancti ab Esaia cap. 11. recensita incipit à Sapientia, hic verò à Timore; ex Augustini sententia in De sermone Domini in monte lib. 1. cap. 9. dicentis: Enumerationem donorum Spiritus sancti in Esaiæ lib. ab excellentioribus cœptam fuisse, hic vero ab inferioribus esse sumendam, vt enumeratio, & applicatio septem petitionibus congruat, ordine, quo positæ sint in oratione. Sed in exemplaribus Augustini Triumphi manuscriptis ordinem ab Esaia positum reperi; & in hunc locum ordinem à sancto Augustino inuersum, septemq; petitionibus gradatim congruentem, reponere mihi visum est

tiam, hoc fit per donum Scientiæ. Quod verò temporalia & necessaria vitæ ordinemus ad Dei laudem, & obseruationem suorum mandatorum, quod petitur per quartam, fit per donum Fortitudinis. Quod autem non reddamus mala pro malis, sed bona pro malis scientes conuersari in prauorum natione, quod petitur per quintam, fit per donum Consilij. Quod verò tentationes nō incurramus, & proximis nostris illas incurrētibus cōpatiamur, quod petitur per sextam, fit per donum Intellectus. Sed quòd liberemur à malis, quod petitur per septimam, fit per donum Sapientiæ. Hæc ex Augustino loco supra citato.

Septem petitionibus septem Beatitudines respondent.

AD quintam dubitationē dicit Augustinus, quòd septem sunt Beatitudines perficientes hominem in vita ista, quibus in futuro habebunt quandā beatitudinem, & lætitiam: Nam octaua beatitudo, in qua dicitur: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, non perficit, sed est profectus & declaratio aliarum. Istæ ergo septem beatitudines, secundum Augustinum, correspondent septem donis Spiritus sancti nobis collatis per septem petitiones in ista oratione Dominica. Nam dono Timoris Dei, qui congruit humilibus, correspondet illa beatitudo, qua dicitur: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorū est regnum cœlorum, id est, non inflati, non superbi, de quibus Apostolus dicit: Noli altum sapere, sed time, id est, noli extolli. Dono vero Pietatis, quæ congruit mitibus, correspondet illa beatitudo, qua dicitur; Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram, illam, scilicet, de qua dicitur in psalmo: Portio mea, Domine, sit in terra viuentium. Qui enim piè quærit, honorat sanctam Scripturam, & non reprehendit, quod nondum intelligit, & propterea non resistit, quod est mitē esse. Dono autem Scientiæ, quæ congruit lugentibus, correspondet illa beatitudo, qua dicitur: Beati qui lugent; lugere namque sua, & aliorum peccata, & scire portare prospera, &

Aug. de ser mo. Dñi in monte. to. 4. lib. 1. c. 9. Quæ in huius etiā qōnis solutione ex Aug. citantur, in manuscriptis Augustini Triūphi exēplaribus inuersa reperi; at hic verā eādemque Aug. lectionem ponere magis libuit.

Rom. 11.

Psal. 141.

ra, & aduersa supra humanum modum, pertinet ad donum Scientiæ. Dono verò fortitudinis, quæ congruit esurientibus:& sitientibus, correspondet illa beatitudo, qua dicitur: Beati, qui esuriunt,& sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Cum enim omnes volentes iustè, & piè viuere in Christo persecutionem patiantur, hoc sine dono Fortitudinis esse nõ potest. Dono autem Consilij, quod congruit misericordibus, correspondet illa beatitudo, qua dicitur: Beati misericordes. Hoc enim vnum remedium est, de tantis malis euadendis vt dimittamus, sicut & nobis dimitti volumus, & adiuuemus, in quo possumus, alios, sicut & nos, in quo non possumus, cupimus adiuuari. Dono verò intellectus, qui cõgruit mũdis corde, cõgruit illa beatitudo, qua dicitur: Beati mũdo corde, quoniã ipsi Deũ videbũt. Nã secundũ Augustinũ, Deus nõ nisi à purgatissimis mẽtibus cernitur, quæ mẽtis purgatio fit per donũ Intellectus. Dono autẽ Sapiẽtiæ, quæ cõgruit pacificis, correspõdet illa beatitudo, qua dicitur: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Cum enim in pacificis iam ordinata sint oĩa, nulliusq; motus aduersus rationem rebellis sit, sed cuncta obtemperent spiritui hominis, cum & ipse obtemperet Deo, hoc fit per donum Sapientiæ.

Huic adsimile dixit in lib. 1. soliloquiorũ. cap. 1. To. 1.

ORA-

ORATIONIS PROOEMIVM,

In quo Dei beneuolentia captatur.

Pater noster, qui es in Cœlis. Matth. 6.

Pater noster. Posita forma orandi in communi, hic Saluator* explicat in speciali ea, quæ per suam orationem sunt petenda. Et diuiditur tota hæc oratio in septẽ partes secundum septem petitiones, quæ in ea continentur. Et sic faciemus de tota hac oratione septem partes, seu septem lectiones. Sed prius in hac oratione præmittitur procemium, quod debet esse exordium cuiuscunque orationis, cum dicitur: *Pater noster, qui es in Cœlis*.

*al. exemplificat.

Ad cuius euidentiam sciendum, quòd secundum Augustinum in libro de sermone Domini, in omni oratione, & deprecatione primum consideranda est beneuolẽtia eius, à quo petimus: beneuolentia autem solet acquiri, si in laudem eius in exordio orationis aliquid dicamus. Et hoc ponitur in principio huius orationis cum dicimus: *Pater noster, qui es in Cœlis*. Nominando enim ipsum patrẽ, multitudinem beneficiorum, quæ ab ipso sumus consecuti, confitemur, & in laudem eius prorumpimus, & beneuolentiam eius captamus. Et dicitur: *Qui es in Cœlis*, signanter, vt dicit Chrysostomus, vt scilicet cognoscentes nos Patrem habere in Cœlis, erubescamus rebus terrenis nos substernere. Possunt tamen super hæc verba tres dubitationes considerari.

Aug. de sermone dñi in mõte tomo 4. lib. 2. c. 8.

Chrysf. homil. 14. in Matth. tomo 2.

1. Vtrum conuenientius Deus inuocetur nomine Patris, quàm Domini.

2. Vtrum conuenientius diceretur: Pater meus, quàm Pater noster.

3. Vtrum conuenientius diceretur: Qui es vbique, quàm, Qui es in Cœlis.

Nomen Patris conuenientius, quàm Dei, Dominica in oratione inuocatur ratione creationis, gubernationis, & adoptionis.

Aug. de ser. Domini in monte tomo 4. lib. 2. c. 8.

AD primam dicendum, quòd Augustinus hanc dubitationem determinat in libro de sermone Domini, dicens: Quamuis multa dicta sint in laudem Dei in sacra scriptura, tamen in testamento veteri nunquam inuenitur, quòd sit præceptũ populo Dei, vt orando appellarent Deum Patrem, sed Dominus eis insinuatus est, scilicet, Adonai, domine Deus noster: Iuxta illud: Obseruate præcepta mea, ego Dominus. Et stetis in cæremonijs meis, ego Dominus, Et dato quòd ipsum Dominum habere potuissent in patrem, si eius beneficia voluissent cognoscere, & eius mandata seruare, tamẽ noluerũt, existẽtes ignari, & ingrati. Est enim ipse Deus pater omnium propter tria.

Leuit. 26.

Primò ratione creationis, licet enim Deus creauerit omnes Creaturas. nulli tamen impressit suam similitudinem, & imaginem, sicut creaturæ rationali, & de ratione filij est, quòd sit Patris imago, & similitudo in eo impressa. ideo non dicitur leo, vel equus filius Dei, sicut Homo.

Gen. 1.

Secundò. ratione gubernationis, quia homines in toto mundo, quæ est domus Dei, nõ gubernat vt seruos, sed vt filios; secũdum enim Philosophum in Poli. Paterfamilias aliter debet gubernare filios, aliter seruos, aliter animalia: & Deus homines gubernat vt filios, dãdo eis potestatem, & dominium super omnia, cuncta sibi subijciendo: Omnia verò alia gubernat, vt seruos.

Philos. in Polit. 1. c. 8

Tertiò rõne specialis adoptionis, quia alijs creaturis dedit quædam munuscula, & quædam naturalia dona, quibus in esse naturæ seruentur; sed hominibus tanquã filijs dedit hæreditatẽ, dicente Apo. Si filij sumus & hæredes, hæredes quidẽ Dei, cohæredes verò Christi. Ioan. primo: Dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius. Quia ergo Iudæi noluerunt Deum cognoscere patrẽ quantum

Galat. 4.
Ioan. 1.

tum ad ista tria beneficia, quæ illis Deus contulit magis, quàm alteri populo, propter eorum ingratitudinem Deum relinquentes, & idola colentes, sicut Deus contra ipsos conqueritur dicens Isa. primo: Filios enutriui, & exaltaui; ipsi vero spreuerunt me; & per Malachiam: Si ego Dominus vester, vbi est honor meus? Ideo secundum Augustinũ nunquam Deus insinuatur ei vt Pater, neque ipsi vt Patrem adorabant eum, sed vt Dominum aliquando timebant. quia vt serui correcti timore pœnarum, & flagellorum Deo seruiebant tanquam domino, non amore, vt filij: Sed solum nouus populus Christianus iam ad cœlestem hæreditatem vocatus, & redemptus Christi sanguine, & adoptatus debet vti hac voce in sua oratione noui testamenti, vt dicat: *Pater noster*, in quo, vt ait Augustinus, datur nobis filijs quædam fiducia impetrandi, quæ petimus, cum prius, quàm aliquid petamus, tam magnũ donum accepimus, vt præsumamus dicere Deo: *Pater noster*. & subdit, quid est quòd non det pater filijs petentibus, qui iam hoc ipsum ante dedit, vt essent filij lucis, iuxta illud Ioannis primo: Dedit eis potestatem filios Dei fieri, &c.

Isa. 1.
Malach. 1.
Aug. de sermo. Domini in monte tomo 4. lib. 2. c. 8.
Idem ibidem.
Ioan. 1.

Soli Christo Dei filio per naturam licet Deum singulari nomine Patrem appellare: Cæteris hominibus non nisi Deum patrem communem fas est, cum oratio sit communis, & charitas ipsa, ita esse orandum, persuadeat.

AD secundam dubitationem aliter respondet Augustinus; & aliter Chrysostomus, aliter verò Cyprianus. Nam Augustinus dicit, quòd solus Christus potest dicere Pater meus, quia solus ipse est filius Dei per naturam; Vnde in persona Christi exponitur illud Psalmi: Ipse inuocabit me: Pater meus es tu. Vnde etiã habemus in Euangelio quando ipse orauit tempore passionis dixit: Pater mi, si posibile est, &c. Sed omnes alij homines non sunt filij per naturam, sed per adoptionem, vt sic Deus cõmuniter est Pater omnium, de quo dicit Christus: Nolite vobis patrem vocari super terram, quia vnus est Pater vester, qui

Augustini, Chrysostomi, & Cypriani diuersa solutio.

 est in

est in Cœlis.

Chrysost. to. 2. in 6. c. Matth. homil. 24.

Chrysost. autem dicit ad hoc dubium, quod orare pro se est necessitatis, in qua oratione sic singulariter orans pro se posset Deum Patrem suum appellare dicens: Pater meus, Creator, & Redemptor meus. Sed orare pro alijs est charitatis: in qua oratione sic orãdo pro alijs debet Dominum Deum patrem communem appellare. Et quia, vt ipse ait, dulcior est apud Deum oratio, quam charitas transmittit, quàm illa, quã necessitas facit; Cũ nulla oratio apud Deum possit esse dulcior ista; ideo in hac Oratione debet homo dicere: Pater noster, & non Pater mi.

Cyprianus ser. 6. de orat. Dñicæ, non lõ lõge ab initio.

Sanctus autem Cyprianus in suo libro de oratione dicit: Ideò cum oramus nõ dicimus Pater meus, sed Pater noster, quia magister pacis, & vnitatis noluit singulariter, & priuatim orationem fieri tantum pro seipso, sed vt virtus charitatis extendatur ad omnes alios homines. & ideò voluit, vt cõmunis esset nostra oratio ad Deum patrem, vt sicut Deus pater in vno homine omnes redemit, & sicut charitas Christi ad omnes se extendit, quia pro omnibus se obtulit sacrificium Deo Patri; sic voluit, vt vnusquisque in oratione

Rom. 12.

sua pro omnibus oraret. quia, vt dicit Apostolus, Omnes vnum corpus sumus in Christo; singuli autem alter alterius membra.

Deus quamuis vbique sit, congruentius tamen in Cœlis esse dicitur: & Augustino asserente, dicitur esse in Cœlis, hoc est, in Sanctis per gratiam, & in Angelis quadruplici ratione suadente.

Aug. de ser. Dñi in mõte tomo 4. Lib. 2. c. 9. Dicitur Deus etiam esse in cœlis. quia ibi totum se manifestat suis electis. Ibidem.

AD tertiam dubitationẽ respondet Augustinus in libro de sermone Domini, quòd si in Cœlis tamquam superiori parte mundi Deus localiter esse creditur, melioris meriti essent Aues Cœli, quàm nos, quarum vita Deo vicinior est: & illis, qui habitant in montibus, Deus vicinior esset, quàm illis, qui habitant in Vallibus, quòd est absurdum, & ridiculum dicere. Intelligetur ergo secundum Augustinum cum dicitur: **Pater noster, qui es in Cœlis**. i. in sanctis, & iustis Viris. quia sicut homo peccator

appel-

appellatur terra iuxta illud Gen. 3. Terra * es, & in terram reuerteris; ita homo iustus, & sanctus vocatur Cœlum, quia ẽ sedes Dei; & locus, in quo Deus habitat per gratiam. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos, vt inquit Apostolus.

Gen. 3. al. puluis.

1. Cor. 3.

Dicũtur autem Sancti Cœli propter quatuor. Primò propter animorum præparationem, quia cum sancti versus partem Orientis orent, non intelligunt Deum sic in oriente habitare, vt alias partes mundi deserat, nec Deum aliquo locorum spatio contineri; sed magis intelligunt eum vbique præsentem, Cœlum, & Terram implere. Præparatur ergo animus eorum, secundum Augustinum, secundum naturam excellentiorem, vt puta ad Deum se ipsos conuertere, cum eorum terrenũ corpus ad corpus excellentius, vt puta ad cœleste conuertatur per contemplationem cœlestium: & talis præparatio potissimè necessaria est in oratione. Vnde Oranti per Spiritum sanctum dicitur: Præpara animã tuam ante orationem, scilicet mẽtem à terrenis ad cœlestia eleuando.

Sancti dñr cœli ptet quatuor.

Aug. de ser. Dñi in mõte to. 4. lib. 2. c. 9.

Eccli. 18.

Secundo dicũtur Cœli propter cœlestium imitationem. dicit enim Apostolus, quòd sicut imaginem portamus terreni hominis, sic debemus portare imaginem cœlestis. In persona autẽ peccatorum dictum est eos portare imaginẽ terreni, quia peccatores illam imaginem in peccato imitantur diligendo tantum terrena. ergo in persona Sanctorum dictum est illos portare imaginem cœlestis, quia per imitationem illam sequuntur.

1. Cor. 15.

Tertiò propter cœlestium contemplationem. consueuerunt enim homines cor, & mentẽ eorum ad ea dirigere, & illa cõtemplari, quæ maximè diligunt, iuxta illud Matth. 16. Vbi est thesaurus tuus, ibi & cor tuum. & quia sancti viri cœlestia, & non terrena diligunt, ideò illa contemplantur, secundum illud Apostoli in persona Sanctorum: Conuersatio nostra in Cœlis est.

Matt. 16.

Philipp. 3.

Quartò propter attentionem, & inquisitionem, quia ipsi semper quærunt cœlestia, & non terrena. illis enim dixit Apostolus: Quæ sursum sunt, quærite, nõ quæ super terram,

Coloss. 3.

ideo

ideo sancti dicūtur Cœli. Alij Doctores dicūt, quòd quamuis Deus sit vbique, & in Terra, sicut in Cœlo; tamen Christus hoc posuit, vt sciamus nos Patrem habere cœlestem, vtque ad cœlestem hæreditatem anhelemus. & ideo dicit Chrys. Erubescat homo se terrenis subdere, cum Patrē habeat in Cœlis, & vt ostendat quòd potens est dare quod petimus, cum in Cœlo sit omne bonum; & ille, qui in Cœlis est dominus omnium potens nobis omnia donare. *Qui es in Cælis*.i. in Sanctis tuis, & Angelis per claram visionem in Patria; & hic per gratiam.

Chrysost. in 6. Matt. hom. 14. tomo 2.

PRIMA PETITIO.

Sanctificetur nomen tuum.

De narrationis ordine.

EXpedito proœmio, hic ponitur prima petitio, quia ordo orationis requirit, vt post exordium incipiat narratio. Pro quo est sciendum secundum Nicolaum de Lyra in hac oratione Matth. 6. quòd cum oratio secundum Damascenum sit petitio decentium à Deo; Christus in hac oratione, vt dictum est supra, docet quid debeamus petere à Deo secundum decentiam. Illud autem, quod primo cadit in appetitu hominis, est beatitudo, cum sit finis rationalis creaturæ. Ideo in hac oratione primo petitur ipsa beatitudo, & hoc in istis primis duabus petitionibus: Secundo petuntur media, per quæ peruenitur ad ipsam, ibi: *Fiat voluntas tua*, cum sequenti petitione. Tertio petuntur remoueri impedimēta, quæ possunt nos impedire ab ipsa beatitudine, in alijs tribus petitionibus sequentibus. Et quia duplex est beatitudo: Imperfecta scilicet, quæ est in via, idest, in hac vita per fidem, qua cognoscitur ipse Deus, vt finis noster per speculum

Nicolaus de Lyra super Matth. 6. c. Damasc. libro 3. de fi. orth. c. 24.

Beatitudo duplex.

lum in ænigmate, & in spe. Alia est beatitudo perfecta, quæ est in cœlesti patria, qua cognoscitur facie ad faciem, ideo in prima petitione petimus Dei cognitionem per lumẽ fidei, ibi: *Sanctificetur nomen tuum.* in secunda vero perfecta beatitudo, ibi: *Adueniat regnum tuum.* quod erit in cœlesti patria. dicit igitur in prima petitione: *Sanctificetur nomen tuum.* idest, sanctum esse prædicetur, & manifestetur cunctis gentibus cognitio nominis tui, quia tu solus es verus Deus: vnde dicit Titus super Lucam: Nota sit tua sanctitas mundo, & laudent te omnes decenter: iussit ergo orare pro illuminatione totius mundi, vt verum Deum, & Creatorem omnium cognoscant, quem mundus non cognoscebant. Pro huius declaratione occurrunt tres dubitationes.

Titus super Lucam.

1. Vtrum conuenientius orans diceret: Manifestetur nomen tuum, quàm, Sanctificetur.

2. Vtrum conuenientius diceret: Sanctificentur nomina tua.

3. Qualiter nomen Dei in nobis possit sanctificari.

Sanctificatio magis, quàm manifestatio Dei nominis petenda est, cum hæc apud omnes nationes reperiatur: ea vero non nisi apud iustos, & veros Christi fideles.

AD primam dubitationem dicendũ, quòd amplius, & maius est nomen Dei esse apud aliquos sanctum, quàm esse manifestum, & notum. De Deo enim potest haberi triplex manifestatio, vel notitia. Vna naturalis, quia secundum Damascenum: Cognitio essendi Deum est omnibus naturaliter inserta, istoq; modo naturaliq; ratione Gentiles & Pagani Deũ cognouerũt, non tamẽ nomen Dei apud se in sanctitate, & reuerentia venerationis habuerunt; quia si sic, eum non contempsissent propter idola muta, & vana. Vnde dicit Apostolus Roman. primo: Cum Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt eum, aut gratias egerunt, sed mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilis hominis.

Damasce. lib. 1. c. 4.

Rom. 1.

Aliqui

Aliqui verò cognouerũt Deum, & suum nomen Legis, & Prophetarũ pronũciatione, sicut Iudæi, de quibus dicit psal. Notus in Iudæa Deus, & in Israel magnum nomen eius. & sic per Legem & Prophetas cognouerunt Dei filium venturum in mundum; non tamen Dei nomen in sanctitate timoris, & reuerentiæ habuerunt; vnde dicit August. super illo verbo: Notus in Iudæa Deus, quòd Iudæi, qui secundum carnem erant Iudæi, solum verbo, & lingua cognoscebant nomẽ Dei scilicet Adonai, sed corde non sanctificabant, nec venerabantur ipsum, immo sæpius ipsum contẽpserunt, ad cultum Idolorum reuertentes sæpius, & filium Dei negauerunt ante Pilatum, & morti condemnauerũt, cum dixerunt: Secundum legem nostram debet mori, quia filium Dei se fecit.

Psal. 75.

Aug. super psl. 75. to. 8.

Io. 16.

Tertiò sunt aliqui, qui nomen Dei cognouerunt, & cognoscunt fidei confessione, & filiali veneratione, sicut fideles Christiani, & Iudæi, qui spiritualiter, & non carnaliter sunt Iudæi. apud tales nomen Dei sanctum habetur, quia per eos corde creditur, ore confitetur, & opere veneratur. Dicendum est ergo, ꝙ Gentiles & Pagani cognoscentes Deum naturali ratione non potuerunt orare, & dicere: *Sanctificetur nomen tuum*, neque Iudæi, qui carnaliter, non spiritualiter Deum adorabant. & ideo propter carnalia desideria ipsum contemnentes cum Gentilibus idola adorabant; Sed solum iusti, & veri Christiani, qui Deum timent, & venerantur tanquàm boni filij Patrem suum, qui nomen Dei, & filij eius corã Principibus & Regibus huius mundi hoc nomen persequentes libera voce confitentur, & glorificant, & venerantur vsq; ad mortis tolerantiam: & ideò signanter dicitur: *Sanctificetur nomen tuum*, potius quàm manifestetur.

Rom. 10.

Sicut

Sicut vnum Deum in tribus personis adoramus; ita ab eadem sanctissima Trinitate, tanquam ab vno Deo in nobis sanctificationem effici postulamus. Hinc nomen, non nomina sanctificari desideramus.

AD secundam dubitationem dicit S. Cyprianus: Ridiculum est dicere, quòd optemus, vel desideremus, vt Deus ex nostris orationibus sanctificetur. Petimus ergo, vt sanctificationē, quam per eum in Baptismo suscipimus, perseueranter teneamus. ipse enim Deus semper est sanctus, cuius sanctitas nec augeri, nec minui potest. Et ideo petimus, quòd in nobis sanctitatem efficiat, sicut & Augustinus exponit, & tunc Deus sanctificatur in nobis, quando nos per suam gratiam sanctos facit; vnde ipse ait: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Cum ergo sanctitas prima, scilicet Baptismalis sit in nobis à tota Trinitate, ita quòd nec Baptizatus, nec Sanctificatus esset aliquis solum in nomine Patris, vel solum in nomine Filij, vel solum in nomine Spiritus sancti. Videretur ex hoc, quòd deberemus conuenientius orare, & dicere: Sanctificētur nomina vestra, referēdo hoc ad nomina omnium personarum.

S. Cypria. ser. 6. de orat. domin.

Expositio D. Aug. to. 4. de serm. dñi in monte. lib. 2. c. 1●.

Pro cuius declaratione sciendum secundum Augustinum in libro de Trinit. & Scot. in 1. & 2. sententiarum, quòd omnis effectus, & omnis actus operationis, quæ fit à Deo in creatura, ibi tota Trinitas simul inseparabiliter operatur, quia opera Trinitatis ad extra sunt inseparabilia sicut fuit in creatione mundi, in qua simul Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt operati. Psalmus dicit: Verbo Domini Cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum: ideo nostram sanctificationem, sicut nostram creationem, & nostrā gubernationem tota Trinitas simul efficit; Vnde sicut omnes tres personas adoramus vna adoratione propter vnam mentem, sic dicitur de Abraham, quòd tres vidit, & vnum adorauit. non enim, vt dicit August. 1. de Trinit. scriptum est: Dominos Deos tuos adorabis, sed, Dominum Deum tuum adorabis. Sic sanctificationem omnium trium Personarum petimus in nobis fieri vno sanctificationis nomine; quando dicimus: *Sanctificetur nomen tuum*; hinc est, quòd in no

Aug. de Trinit. to. 3. libro 1. c. 4. & 5. & alibi multoties. Scot. in 1. & 2. sēcent. & reliqui Scholastici oēs.

Trinitatis opa ad extra sunt cōmunia, & indiuisa.

Psal. 30.

Aug. 1. de Trin. c. 6. to. 3.

stra baptismali sanctificatione non exprimuntur pluraliter nomina trium personarum, quia non dicitur: Baptizo te in nominibus Patris, & Filij, & Spiritus sancti: sed dicimus singulariter: Baptizo te in nomine, quia virtus illa, quæ efficit nostram sanctificationem, conuenit naturæ, & essentiæ diuinæ, in qua tres personæ conueniunt in vna substantia; cuius diuinæ naturæ nomen adoramus. quia tribus vnum honorem impendimus, & Deum vnum in substantia, & trinum in personis esse credimus.

Dei nominis sanctificationem dum petimus, affectum terrenum à nobis auferri, nosq; à peccatis mundari, perseuerantiamq; in bono operando postulamus.

AD tertiam dubitationem dicendum, quòd hoc nomen petimus in nobis tripliciter sanctificari, secũdum quòd Sanctum aliquid tripliciter dicitur.

Agios Grecè, idest sine terra.

Primo, sanctum dicitur idem, quod sine terra; ideo illi, qui sunt in Cœlo, dicuntur Sancti, quia nullum habent affectum terrenum; per terram autem significantur peccatores, qui totum affectum suum habent circa bona ista terrena. Terra enim est elementum siccum, & aridum; sic cor peccatoris, quod caret Dei gratia, dicitur siccum, & aridum non faciens aliquem bonum fructum: sed sicut terra sine aqua producit spinas, & tribulos, & herbas venenosas. Psalmus dicit: Anima mea sicut terra sine aqua tibi, & loquitur in persona peccatoris. Ideo petimus nomen Dei sanctificari in nobis, vt Deus per gratiam suæ sanctificationis, & lumen suæ sapientiæ auferat à nobis affectum terrenum infundendo amorem cœlestium bonorum, cum ipse sit Pater cœlestis, & non terrenam hæreditatem repromiserit.

Psal. 142.

Deus cur dicatur sanctus: & Beati cur sancti dicãtur.

Secundo, sanctum idem est quod firmum & stabile; vnde ideo dicitur Deus Sanctus, quia Deus stabilis est, & immutabilis in sua perfectione & virtute; & beati, qui sunt in Cœlo, dicuntur Sancti, quia confirmati, & stabiles sunt in Dei amore & gratia, & amplius peccare non possunt. Peccatores non sunt stabiles in bono operando, sed in continuo

motu

motu de peccato in peccatum ruendo, quia, vt dicit Gregor. Peccatum, quod pœnitentia non delet, ipso suo pondere mox ad aliud trahit; ideo per Dei gratiam petimus, vt cor nostrum fiat stabile, & firmum in bono semper operando, propter Dei amorem, & sic nomen eius sanctificatur in nobis, quia, vt dicit Christus per Matth. cap. 10. Non qui inceperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Greg. to. 1. lib. 25. Moral. in 34. cap. Iob c. 9. in editione Basileę. In editione vero Parisiensi c. 12. & in to. 2. super Ezechielē Homil. 11. ait: Peccatum, quod p pœnitentiam citius non delet, aut peccatum est, aut causa peccati, simul & pęna peccati: Et iusto iudicio omnipotēs Deus obligatam peccatis mentem etiam in culpam alterā permittit cadere.

Tertio, sanctum idem est, quod sanguine tinctum, seu mūdum, quia, vt dicit Apostolus, in lege veteri omnia in sanguine animalium in sacrificijs sanctificabantur, & mundabantur. Et quia omnes beati, qui in Cœlo existunt, sunt mūdati à suis peccatis sanguine agni immaculati, Iesu Christi, sicut dicitur Apocalyp. 1. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo; ideo petimus à Deo Patre, vt nomen eius sic sanctificetur in nobis, quòd à peccatis nostris mūdemur virtute passionis Christi, quam semper in nostra memoria debemus habere, & pœnitentiam de peccatis nostris agere, quia per ista duo anima mundatur à peccatis, & nomen Dei sanctificatur in nobis.

SECVNDA PETITIO

Adueniat Regnum tuum.

ISta est secunda petitio huius orationis Dominicæ, & multo conuenienti ordine posita, vt dicit glossa. Nam per sanctificationem in filios Dei adoptamur, quia per hoc, quòd nomen Dei sanctificatur in nobis, nos sanctos efficiendo, dat nobis potestatē filios Dei fieri, Ioan. 1. Et quia propriè est filiorum petere hæreditatem Patris, & regnum ei debitum, ideo posita prima

Ioan. 1.

petitione scilicet santificationis, decet petere Regnũ, & hæreditatis possessionem, & dicere: *Adueniat regnum tuum.* à Deo promissum, & Christi sanguine acquisitum, quod petimus aduenire, idest, dari nobis, vt qui in hoc seculo Deo seruiuimus, post mortem cum Christo regnante regnemus. Sed hic possunt oriri quinque dubitationes.

1. Vtrum hoc sit magnæ præsumptionis tam excellens donum postulare.

2. Vtrum conueniens esset dicere: Adueniat iudicium tuum.

3. Vtrum nunc Christus regnet in Mundo.

4. Vtrum in fine seculi Christus sit regnaturus super bonos, & malos.

5. Vtrum adueniente Christi Regno omnia, Regna debeant euacuari.

Regnum Dei, donum excellentissimum dum petimus, audaces appellari non meremur, si Dei magnificentiam, & liberalitatem, charitatem item, & gratiam, beneuolentiamq; spectemus.

AD primam dubitationem dicendũ, quòd si consideretur Regis conditio, hoc non est audaciæ vitium, sed potius confidentia, & hoc potest ostendi triplici ratione; primo proper eius magnificentiam; secundò, propter eius charitatem; tertio, propter ipsius gratiam.

Philos. 4. Ethic. c. 2.

Primo, ratione suæ magnificentiæ: nam secundum Philosophum: Magnifici proprium est magna dona donare suis seruis, sed Pater noster cælestis est Rex magnificus super omnes Reges terræ; quia vt Scriptura dicit: Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis. Exemplum de quodam milite, qui petijt ab Alexandro Magno donari sibi possessionem quandam, cui Alexander donauit magnam Ciuitatem; tunc Miles dixit Regi, non meruisse tam excellens donum: tunc Alexander respondit ei: Non quæro, quid te deceat recipere, sed quid mihi conueniat donare. Et ideo confidenter debemus à Deo Rege tam munificen-

Psal. 144.

Exemplum magnificẽtiæ & liberalitatis.

ficentissimo cœleste regnum petere, iuxta illud Lucæ 12. Nolite timere pusillus Grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.

Lucæ 12.

Secundo, propter eius infinitam charitatem, qua nos adoptauit in filios suos, & redemit à seruitute pretioso sanguine filij sui. Vnde dicit Apostolus: Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij Dei nominemur, & simus. Ideo tamquam Pater plenus pietate & charitate repromisit nobis regnũ cœleste restituere, quod per Adam fuerat amissum, ex merito Christi acquisitum. Psalmus dicit: Tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi. ideo confidenter tanquam filij à patre debemus petere cœleste regnum, quod nobis præparauit à constitutione mundi, quia, vt dictum est, filius debet hæreditare ea, quæ sunt patris.

1. Ioan. 3.

Psal. 15.

Tertio, propter eius gratiam, & beneuolentiam. Licet enim per operationes, & seruitia nostra illud cœleste regnũ mereri non valeamus, quia finiti ad infinitum nulla est proportio; & quia Deus nõ indiget seruitio nostro, tamen propter pretiositatem suæ gratiæ, quæ datur nobis filijs suis per Spiritum sanctum suum ex sua bonitate, & beneuolentia, opera nostra sunt per eius gratiam ita in conspectu suo accepta, quòd de condigno merentur vitam æternam, & illud cœleste regnum, sicut dicit Apostolus: Gratia Dei vita æterna. Exemplum de annulo aureo, qui licet consideratus in se parum valeat, tamen si coniungatur ei lapis pretiosus, magni pretij extimatur, & quia per suam gratiam ex merito Christi illud Regnũ nobis donare promisit, tanquam suis filijs; & quia Christus Dei filius hanc petitionem præcepit nobis à Deo Patre petere; ideo confidenter, sicut dicit Greg. Præceptis salutaribus moniti, & diuina institutione formati audemus dicere:

Aristot. 8. Physic. t. c. 15.

Rom. 6.

Exemplum de annulo.

Greg. to. 2 lib. 7. ex Registro epi. 63. & Guil. Durãd. pręfatiũculam cum oratione Dñica, sup hostiã recitãdam à Gregor. decretum fuisse ait.

Pater noster: Adueniat Regnum tuum.

Christus

Christus quamuis prius sit iudicaturus, quàm regnaturus; nos tamen Regnum tanquam promissum, & vehementer appetendum, non iudicium valde formidandum postulamus. Quæ enim desideramus, non autem quæ formidamus in oratione petenda sunt.

AD secundam dicendum, quòd Christus non veniet vniuersaliter regnaturus, nisi prius venerit vniuersaliter iudicaturus; Cur igitur orans non dicit: Adueniat iudicium tuum, magis quàm: Regnum tuum? Ad quod respondet Augustinus dicens, quòd iudicium Dei est timendum, & formidandum etiam à Sanctis viris. Vnde super illo verbo Petri: Si iustus vix saluabitur, impius & peccator vbi apparebunt? dicit August. Quare iustus vix saluabitur, nisi quia iustitiam Dei tantam esse constat quòd nostra iustitia ad examen diuinæ iustitiæ deducta est iniustitia: igitur iudicium Dei est timendum. sed Regnum Dei est vehementer appetendum, & desiderandum. Vnde dicit August. ad Probam hoc dictum: *Adueniat Regnum tuum* exponens dicit, quòd Regnum Dei veniet, siue velimus siue nolimus. Sed desiderium nostrum per hanc petitionem excitamus ad illud Regnum vt in nos veniat, atque in eo regnemus. Quia ergo secundum Augustinum, quæ desideramus, petimus nobis dari per orationem, non quæ formidamus, ideo potius, *Adueniat regnum tuum*, oramus, quàm iudicium tuum. Hieronymus verò dicit, quòd istam orationem Saluator docuit Apostolos in persona omnium sanctorum, & iustorum, qui à Christo non iudicabuntur, sed cum eo alios iudicabunt iuxta illud: Sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes, &c. Tales igitur non petunt iudicium eis aduenire, quia eis non debetur, sed Regnum Christi eis promissum, iuxta illud: Venite Benedicti Patris mei, percipite Regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Ideo regnum illud cito aduenire petunt, cum sit illis promissum.

August. | Idē super illud 1. Petri 4. | August. ad Probam tomo 2. c. 11. | Hierony. | Matth. 19. | Matth. 28.

Christus in mundo vniuerso nunc regnat Dominio iurisditionis: post finale iudicium Dominio subiectionis, quam expectat patienter, etiam si eam habere nunc posset.

AD tertiam dubitationem dicẽdum, Christum nunc in hoc mundo regnare dupliciter potest intelligi. Primo, quantum ad regnandi iurisditionem, ita quòd habeat ius regnandi, & dominandi. Secundo, quantum ad subditorum subiectionem; possunt enim ista duo ab inuicem separari, quia multi habent ius, & dominium in aliquo regno; non tamen sibi homines, vt subditi subijciuntur; & multi versa vice nullum ius, & dominium habent in aliquo regno, & tamen tyrannico modo homines sibi subijciuntur, sicut modo sub Imperio Turcarum multi Christiani tyrannicè subijciuntur. Si ergo quæritur, an Christus nũc regnet in toto mundo, dominio iurisditionis: planum est, quòd sic, quia statim post resurrectionem ex merito suæ passionis iurisditiariam potestatem consecutus est à Deo in cœlo & in terra, iuxta illud Matth. vlt. Data est mihi omnis potestas in Cœlo, & in terra: & Apocal. 1. Habet in fœmore suo scriptum: Rex Regum, & Dominus Dominantium. Sed si quæratur, an Christus nunc regnet in toto mundo, dominio subiectionis, planum est quòd nõ, quia multi eius fidem non recipiunt, & non omnes credunt Euangelio, nec suis præceptis obediunt, & consilijs, immo resistunt, & contradicunt, non solum verbis, sed factis, & prauis operibus; vnde Apost. dicit, ad Heb. exponens illud Psalmi: Omnia subiecisti sub pedibus eius: & nunc videmus non omnia esse Christo subiecta. differtur enim ista vniuersalis subiectio vsque ad finale iudicium ex tribus impedimentis.

Dñium iurisditionis.

Matth. vlt.

Apcal. 1.

Dñiũ subiectionis.

Ad Heb. 2.

Primo ex diabolica impugnatione. Licet enim diabolus virtute passionis Christi sit foras eiectus quantum ad interiorem vexationem, non tamen quantum ad exteriorem impugnationem, immo nunc fideles sic exterius impugnantur sicut tunc: Vnde August. super illo verbo Ioan. 12. Nunc Princeps huius mundi eijciatur foras, dicit, quod diabolus Christo nato & passo eiectus est foras quantũ ad interiorem

Aug. super illud Io. 12. to. 9. tract. 52.

vexa-

vexationem & impugnationem, quia tunc in cordibus hominum habitabat, & vexabat; Sed non est eiectus foras, quo ad exteriorem impugnationem, secundum quem modum dicit Hieronymus: Cum petimus: *Adueniat Regnum tuum*, pro regno totius mundi oramus, vt diabolus in hoc mundo regnare desistat.

Hierony. 6.to.in c. 6 Matth.

Secundo, ex patenti dominatione: Cum enim secundum Apost. non sit conuentio lucis ad tenebras, in quibus regnat & dominatur peccatum, quod est quædam tenebra, in eis lux gratiæ Christi regnare non potest, ad quod hortabatur Apostolus quando dicebat: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentiæ eius: & isto modo exponit Hieronymus istud dictum: *Adueniat Regnum tuum*: petimus, vt in vnoquoque homine regnet Christus, & non regnet peccatum in nostro mortali corpore.

2. Cor. 6.

Rom. 6.

Hier. ibid.

Tertio, ex liberi arbitrij additione. quia reliquit Deus hominem in manu arbitrij sui, vt in potestate sua sit, se subijcere Regi Christo, vel diabolo tyranno recipiendo suggestionem eius. Cum vero isti Reges sint contrarij, quia vnus est Tyrannus & rex superbiæ: alius legitimus, & mansuetus Christus; vnus non potest seruire istis duobus, ideo in quibus regnat vnus, non regnat alius. Iurisditione igitur Christus regnat in toto mundo, sed subiectione non, vt patet per prædicta. Et quamuis Christus possit omnia impedimenta remouere, non tamen facit, sed patienter expectat, vsque ad finale iudicium.

Christus quō nunc regnet in toto mūdo

Christus in fine seculi super bonos & malos multis modis regnabit.

AD quartam, vtrum in fine seculi Christus sit regnaturus super omnes bonos, & malos, dicēdum, quòd quantum ad præsens occurrit, in fine sæculi manifestum erit, Christum regnaturū esse super bonos, & malos.

Primo quantum ad iudiciorum discussionem. verum nanque est, quòd nunc animæ à corporibus separatæ statim recipiunt suum iudicium essentiale, quo damnantur vel saluantur; sed particularia iudicia, respectu aliquorū, quibus mortui

qui remanent in memorijs hominum,non recipiunt, ſed relinquuntur iſta diſcutienda, & examinanda in iudicio Chriſti. Remanent enim mortui in memorijs hominum per aliquam famationem. quia aliqui contra veritatem remanent vel bonæ, vel malæ famæ.

Secundo,operatione. quia multi operatione & doctrina alicuius conuertuntur, ſicut quotidie conuertuntur homines doctrina Pauli, & peruertuntur doctrina contrarij.

Tertio, quantum ad præmiorum exequutionem, quia tunc bene agentibus non ſtatim reſpondet gloria: & male agentibus non ſtatim pœna. ideo dicitur Eccleſiaſt. 9. Sunt Sancti, & iuſti viri, quibus multa proueniunt, quaſi opera egerint malorum, & ſunt impij, & peccatores,qui ita ſecuri ſunt, quaſi iuſtorum facta habuerint: Et hoc ideo contingit, quia, vt in eodem libro ſcribitur, non ſtatim Deus profert contra malos ſententiam:& quamuis centies faciant mala per pœnitentiam expectantur.ſed tunc velint, vel nolint,mali recipient pœnam,& boni gloriam, ita quòd tunc erit omnino manifeſtum Chriſtum regnare per largitionem præmiorum quantum ad bonorum gloriam, & malorum deſtructionem, quia in regno vitæ mors eſſe non poteſt. Chriſtus autem, qui tunc regnabit,eſt vita (vt ipſe dicit) & tunc mortem deſtruet,& vita regnabit. Vnde terminato finali iudicio ſecundum Auguſtinum,Chriſtus regnabit ſpiritualiter ſuper bonos.

Eccli. 9.

Primo, quantum ad illuminationem cognitionum,quia non amplius vnus homo docebit, vel illuminabit alium, quia tunc omnes erunt illuminati à Deo, dicente Hieronymo:Cognoſcent Deum à minimo vſque ad maximum.

Chriſtus quot modis regnabit ſuper bonos. Hierony.

Secundo, quantum ad repletionem donorum, quia tunc Deus omnes ſanctos replebit varijs donis, ac præmijs, & Chriſtus per ſingula, & omnia dona erit in ſingulis ſanctis, & omnia erunt in omnibus.

Tertio, per remotionem omnium malorum. nunc enim ſancti mixti ſunt cum malis, à quibus multa patiũtur, quia omnis vita malorum detrimentum eſt bonorum.

Omnia Regna, Christi Regno adueniente, cessabunt quantum ad executionem officiorum commissorum: sed quantum ad alia non item.

AD quintam dubitationem dicendum: Adueniente Christi Regno, omnia Regna in Angelis, Hominibus, & Dæmonibus cessabunt, & non cessabunt. Cessabunt quidem quantum ad exequutionem commissorum officiorum, quia Angeli non plus custodient homines, neque agent custodiam, vel ministerium erga Regna, & Prouincias, & Ciuitates, neque nunciabunt aliqua mysteria noua, neque superiores docebunt inferiores, sicut nunc faciunt: neque Dæmones amplius impugnabunt homines, iam pace data eis; Neque in hominibus remanebit aliqua prælatio, vel dominatio, ita quòd aliquis possit stare in Principem, Dominum, vel Prælatum. Quod erit clarum, & euidens quòd ipsi non habuerunt talia officia, nisi ordinatione & permissione diuina, & tunc erit manifestum Christum solũ regnare, & solum sibi omnia esse immediate subiecta, inuitè quantum ad malos, voluntariè quantum ad bonos. Et manifestum erit, quòd ipse per seipsum regnet, non mediantibus creaturis, iam euacuatis omni potestate, & prælatione. Sed quantum ad destructionem bonorum naturalium, regiminum, & prælationum remanebũt, & quantum ad gradum spiritualium donorum, quia aliqui in Angelis, & in Hominibus, & in Dæmonibus erunt perspicacioris intellectus, & efficacioris naturæ, sicut modo sunt; Nam si natura vigentes intellectu facit naturaliter dominos, & deficientes facit naturaliter seruos, & subditos: talis gradus, & distinctio remanebit etiam, Christo regnante. Similiter aliqui in Angelis, & Hominibus beatis habebunt maiorem gloriam, & maius præmium, sicut nunc quidam habent maiorem gratiam, & sunt maiores in merito.

TER-

TERTIA PETITIO

Fiat voluntas tua ſicut in Cœlo, & in terra.

HAEc eſt tertia petitio, in qua Saluator docet nos petere ea, quæ conducere poſſunt ad cœleſte Regnum. Et ſecundum Chryſoſto. iſta eſt optima conſequentia. ipſe enim docuit nos cœleſte Regnum petere, & deſiderare per hoc, quod dixit: *Adueniat regnum tuum*; antequàm ad illud Regnum perueniatur, ipſam terram petit fieri Cœlum, dicens: *Fiat voluntas tua ſicut in Cælo, & in terra*. Quæ petitio ſecundum Auguſtinum in libro de ſermone Domini, quatuor modis intelligi poteſt.

Chryſ. Homil. 20. tomo 2.

Auguſt. de ſer. dñi in monte to. 4. lib. 2. c. 11.

Primo, vt per Cœlum intelligantur ſancti Angeli, per terram vero intelligantur ſancti homines, & eſt ſenſus: Sicut in Angelis voluntas tua fit, vt te perfruantur, non errore obnubilante eorum ſapientiam, ita fiat in ſanctis tuis, qui in terra ſunt, & de terra facti quantum ad corpus. Et eſt conueniens expoſitio iſta pro tanto, quia, vt dicit Aug. in illo beatitudinis regno, vita beata perficietur in ſanctis, ſicut nunc perfecta eſt in Angelis, quia erimus ſicut Angeli Dei in Cœlis. Et ideo Saluator ſtatim poſt illam petitionē, qua dicimus: *Adueniat Regnum tuum*, ſubiunxit hanc: *Fiat voluntas tua ſicut in Cælo, & in terra*.

Auguſt. de ſer. dñi in mon. to. 4. lib. 2. c. 11.

Secundo, vt per Cœlum intelligatur homo iuſtus, per terram vero intelligatur peccator, & tunc eſt ſenſus: *Fiat voluntas tua ſicut in Cælo, & in terra*, vt ſicut iuſti, & ſancti faciunt voluntatem Dei, obſeruando eius præcepta, ſic faciūt peccatores, qui conuertuntur, & implent Dei mandata, ſicut ipſe Saluator dicebat: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me.

Io. 4.

Tertio modo, vt per Cœlum intelligatur anima, vel ſpiritus noſter ſecundum quòd condelectamur legi Dei, & vo

lumus libenter Deo seruire: per terram vero intelligitur corpus nostrum, quod est de terra, & ad amorem terrenum inclinatur. Petimus ergo, vt sicut fit nunc voluntas Dei in Cœlo, id est, in spiritu nostro secundum ꝙ condelectamur in lege sua, ita corruptibile hoc corpus induat incorruptionẽ: & mortale hoc induat immortalitatem sine aliqua resistentia obediens animæ, vt per illud voluntas Dei fiat, sicut per spiritum rationalem.

1. Cor. 15.

Quarto, vt per Cœlum intelligatur Christus sponsus, & per Terram intelligatur Ecclesia sponsa; & meritò quia sicut Terra fœcundatur Cœlo, sic Ecclesia fœcundatur Christo, & tunc est sensus, quòd sic fiat voluntas Dei in terra. i. in tota Ecclesia sicut facta est in Cœlo. i. in Christo, qui dicebat: Non veni facere voluntatem meam, sed eius, qui misit me; & orando dicebat: Non mea, sed voluntas tua fiat. Sed hic possent oriri quinque dubitationes.

Ioan. 6.
Matth. 26.

1. Vtrum de istis quatuor expositionibus Augustini vna sit melior alia.

2. Vtrum orans conuenientius diceret: Facias voluntatem tuam, quàm, Fiat voluntas tua.

3. Vtrum orans conuenientius diceret: Fiat voluntas tua in nobis, quàm, Fiat in Cœlo.

4. Vtrum ex præcepto teneamur velle quod Deus vult.

5. Vtrum teneamur velle, sicut ipse vult.

Ex Diui August. quatuor expositionibus alteram altera rationibus diuersis meliorem esse dicendum est.

AD primam est dicendum, quòd Deus, secundum Augustinum quatuor vult de homine.

August.

Primo, beatitudinis consecutionem, quia ad hunc finem Deus fecit hominem, vt beatitudinem consequatur. Vnde supra illud Psalm. Nunquid vanè constituisti omnes filios hominum? dicit Aug. quòd in vanum filij hominum essent constituti, nisi per Christum beatificarentur, & resuscitarentur. Ista autem beatitudo in sanctis Angelis iam est perfecta: in hominibus vero est perficienda.

Idem super illud ps. 88. to. 8.

cienda. Ideo oramus ſecundum primum modum exponendi, quòd ſicut voluntas Dei iam perfecta eſt in Cœlo.i. in Angelis, ita in Terra perficiatur.i. in hominibus.

Secundo, vult Deus de homine præceptorũ obſeruationem, quibus ad beatitudinem perueniatur, quia dicente Saluatore: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, quæ licet impleantur, & ſeruẽtur per bonos homines, per peccatores autem non obſeruantur, ſed poſſent ipſa obſeruare, ſi conuertantur ad gratiam Chriſti, & hoc oramus per ſecundum modum exponendi, vt ſicut voluntas Dei fit in Cœlo, ideſt, in iuſtis, & bonis hominibus in obſeruatione mandatorum eius, ſic fiat in terra.i. in peccatoribus per cõuerſionẽ illorũ. Matth. 19.

Tertio, vult Deus de homine primi ſtatus rectitudinem. ſicut enim Deus primò hominem in tali ſtatu poſuit, vt nulla reſiſtentia eſſet animæ ad Deum, nec carnis ad animam, ita quod non poterat in anima in aliquo inſurgere contra Deum, nec etiam in corpore contra animã, ſed poſtmodum ruens in peccatum, pugnã, & reſiſtentiam ſentit, & in præſenti vincere non poteſt, ſed in futuro vita reſtituetur ad primum ſtatum quando illud corpus animale reſurget ſpirituale, vt ꝑfectè anima ſubijciatur Deo, & caro animæ multò magisq̃ fuiſſet in primo ſtatu. Et ideo illum oramus per tertium modum exponendi, vt ſicut voluntas Dei fit in Cœlo, ideſt, in ſpiritu noſtro, qui eſt cæleſtis cum condelectatur legi Dei, ſic fiat in terra.i. in corpore noſtro, vt nullam habeat reſiſtentiam ad ipſum; Quod (vt dictum eſt) fiet in futura vita perfectè, quamuis in hac vita vtrunq; in perfectis viris poſſit inchoari. 1. Cor. 15.

Quarto, Deus vult de homine capitis cũ membris perfectam copulationem. nam caput hominum, immo, & Angelorum eſt Chriſtus, qui licet ſit coniunctus in præſenti cũ ſuis membris per gratiam, coniungetur in futuro per gloriam. Et hoc oramus per quartum modum exponendi, vnde ſicut fit voluntas Dei in Cœlo.i. in capite noſtro Chriſto, ſic fiat in terra.i. in tota Eccleſia. itaq; ſicut miſericordia fœcundatur ab ipſo per gratiã; ita perfruatur eius gloria, quod

tunc

tunc fit,quando copulabit ſibi glorioſam Eccleſiā non habē tē maculā,neq; rugam. Cum ergo quæritur quænā iſtarum expoſitionum ſit melior, patet,quòd quantum ad vitæ æter næ conſecutionem melior eſt prima. quantum verò ad præceptorum obſeruationem melior eſt ſecunda; quantum verò ad primi ſtatus rectitudinem melior eſt tertia. Sed quantum ad capitis & membrorum perfectam copulationem melior eſt quarta.

Hac petitio non in prima perſona, nec in ſecunda facta eſt, vt non Dei tantum, nec hominis dumtaxat boni operis executio eſſe videatur.

Chryſoſt.

AD ſecundam dicēdum, ꝙ Chryſoſt. hāc dubitationē ſoluit ſuper iſtū locū,dicens ſignanter,non eſſe dictū:Facias voluntatem tuā,ne Dei voluntatis impletio, vel boni operis exequutio, ſeu cœleſtis regni adeptio videatur eſſe Dei tātum,vel hominis tm̄. Si.n.dixiſſet:Facias voluntatem tuam, videretur eſſe totum Dei, quòd bonum faciamus, vel quòd cœleſte Regnum conſequamur. Si autem dixiſſet: Faciamus voluntatem tuam, videretur eſſe totum liberi arbitrij, & vtrumque eſt falſum; quia licet creauerit nos, non cooperantibus nobis: noſtram vero iuſtificationem, & ſalutem non operatur, niſi nobis volentibus, & conuertentibus ad ipſum. Vnde Auguſt. de verbis Apoſt. dicit: Qui fecit te ſine te, non ſaluabit te ſine te. Eſt ergo ſenſus verbi: *Fiat voluntas tua* in terra, ſicut iam facta eſt in Cœlo per gratiam tuam, ſed iuncto noſtro libero arbitrio, quia in adultis vnum iſtorū ſine alio nō ſufficit ad ſalutem conſequendam propter quod ſuper illo verbo Hiere. Conuerte nos Domine ad te,& conuertemur; dicit Gloſsa: Conuerte nos ad te Deus per gratiam,& conuertemur,quātum in nobis eſt, noſtræ libertatis arbitrio. Auguſt. in libro de ſermone Domini dicit: Ideo dictum eſt: *Fiat voluntas tua*, & non facias voluntatem tuā, quia nos non facimus noſtris orationibus, quòd Deus velit,neq; facimus, ipſum velle,cū eius velle ſit immutabile,ſicut eius ſubſtantia:ſed *Fiat voluntas*

Aug. in lib. ſermonum de verbis Apoſt. ſer. 15. to. 9.

Glo. ſuper illud Thre. 4.

Aug. de ſermo. dñi in mon. to. 4. lib. 2. c. 11.

tas tua, quæ in illis fit, qui faciunt quod Deus vult, & secundum voluntatem eius.

Hanc Orationem Dominicam, & pro fidelibus, & pro infidelibus faciendam esse dicendum est.

AD tertiam dubitationẽ dicendum, quòd secundum Chysost. Saluator noster hanc orationem pro toto orbe terrarum cuilibet modum iniunxit: Ideo non dixit; *Fiat voluntas tua* in me, vel in aliquo alio, vel in aliquibus fidelibus solum, sed vbiq; terrarum, vt saluetur veritas: & error, & malitia expellantur, & reuertatur Virtus, & in illius cultu Cœlum à terra non differat. Vult ergo Chrysost. dicere, quòd hanc orationem iniunxit Christus fieri pro fidelibus, & infidelibus, ideo non dixit: *Fiat voluntas tua* solum in nobis fidelibus, sed in Cœlo, & in terra, ac si diceret: Fiat per gratiam tuam, vt infideles, qui nomine terræ nuncupantur, conuertantur ad fidem, & faciant voluntatẽ tuam, sicut fit in Cœlo. i. in ipsis Fidelibus. ita vt iam non differat Cœlum à Terra. Et in hoc secũdum Augustinum destruitur Pelagianorum error dicentium per solum liberum arbitrium posse nos consequi fidem, & alia dona spiritualia quantum ad eorum initium, licet quantum ad eorum perfectionẽ indigeamus diuino adiutorio, & gratia Christi. quod tunc frustra esset, nec necessarium orare pro infidelibus, vt fidem habere incipiant, ex quo per se, & solo libero arbitrio initium fidei habere possunt.

Chryf. ho. 20. in Matth. to. 2. Et to. 4. homi. 6. in Epist. ad Timot. c. 2.

Aug. cont. Pelagian. to. 2. ep. 89

Quisq; voluntate rationali, non naturali ex præcepto tenetur velle, quod Deus vult, etiam pœnam inferni à Deo volitam, sibiq; reuelatam.

AD quartam dicendum, quòd Augustinus in diuersis locis diuersimode loquitur de ista dubitatione: Nam super Verbo psal. Non adhæsit mihi cor prauum, dicit, quòd cor prauum, & distortum est illud, quod nõ vult illud, quod Deus vult. Item Augustinus super illo Verbo Iacobi 4. Si Dominus voluerit, ibimus; & lucrum faciemus; dicit, quòd omne velle nostrũ sub diuino debemus

Aug. diuersis in locis, & super illud Ps. 100 to. 8.

Idem super illud Iac. 4

sub-

ſubterponere. Sed contrarium iſtius Auguſtinus videtur di-cere in Enchiridion. Vbi ait: Bona voluntate poteſt ho-mo aliquando velle, quod Deus non vult; ſicut bonus fi-lius bona voluntate vult Patrem ſuum non mori, quem ta-men Deus vult mori. Pro quo ſciendum ſecundum Dama-ſcenum in 2. libro, quòd duplex eſt voluntas in nobis: Vna naturalis, quæ naturali motu fertur in illa, quæ ſunt vitæ cõ-ſeruatiua, & naturali motu diligit ea, quæ ſunt ſuæ vitæ pro ductiua, vel conſeruatiua, vel promotiua, & vicina, & naturali motu fugit ea, quæ ſunt his contraria. Et ideo quia Auctor naturæ non facit contra naturam, tali bona vo luntate naturali poteſt velle quis, quod de ſua bona volun-tate Deus non vult, ſicut iam dictũ eſt per Auguſtinũ, quòd qui bona voluntate naturali, & bona naturali dilectione, & affectione, vt bonus filius, vellet patrẽ ſuũ viuere, quẽ Deus bona voluntate vellet mori, neq; demeretur bonus filius vo lendo tali volũtate, quod Deus nõ vult, quia in his, quæ ſunt à natura, neq; meremur, neq; demeremur. Alia eſt volũtas in nobis deliberata, quæ vult bonum appræhenſum per ratio-nem in ordinem ad finem conſideratis debitis medijs, & circumſtantijs, quæ voluntas eſt oppoſitorum, & eorum, quæ non ſunt à natura partæ, vel eorum quæ ſunt à natura partæ indifferenter, & eſt reſpectu eorum, quæ poſſumus velle, & nolle, ſecundum quæ meremur, & non meremur. Et tali voluntate deliberata & electiua, ſi alicui notum eſ-ſet, quòd Deus vellet aliquid, teneretur illud velle, quia ex quo illud nollet, quod ſibi notum eſſet, Deum velle delibe-ratè, reſiſteret Deo, & faceret contra Deum, & contra vo-luntatem ſuam, & deliberaret ſe auertere à Dei voluntate, in quo formaliter cõſiſtit omne peccatum. Vnde tali volun-tate, quando alicui eſſet notum, quòd Deus vellet Patrem eius mori, teneretur velle illud. Et quãuis non teneatur gau dere, tenetur tamen non contriſtari contra rationem im-moderatè, niſi tantum triſtitia naturali, quæ neceſſario in-clinat ad triſtitiam pro morte Patris. Sed hic oritur aliud dubium. Si mihi eſſet notum Deum velle me damnari, nun quid

Aug. in Enchirid. to. 3. c. 101.

Damaſc. 2. lib. cap. 25. 26 & 27.

Dubitatio.

quid teneor velle meam damnationẽ? Ad hoc dicunt Theologi, quòd hic casus est impossibilis, & ideo non admittendus, quia impossibile est quòd Deus alicui reuelet damnationem suam in via, quia tunc poneret eum extra viam, & esset causa suæ desperationis. Et si aliquis diceret sibi reuelatum, vel alteri; potius debet credere esse Diaboli illusionem, quàm Dei reuelationem. Et si dicatur, quòd Deus reuelauit Francisco damnationem fratris Heliæ, dicendum; quòd non determinatè, & absolutè, sed conditionatè, vnde postea est saluatus. Sed dato, & non concesso, quòd esset sibi notum, quòd Deus vellet eum damnare, nunquid tenetur hoc velle? Dicendum secundum alios Doctores, quòd cum Deus sit iustus, & non damnet aliquem ad æternam pœnam, nisi culpa præcedente; illam culpam, quæ est Dei offensa, voluntate electiua nunquam debet homo velle, quia Deus culpam non vult, nisi permissiue, & nisi nostra voluntas consentiat peccato. Sed an pœnam Inferni teneatur velle? Dicendum, quòd non tenetur velle voluntate naturali, quia, secundum * Augustinum, quilibet naturaliter vult beatitudinem, & naturaliter refugit miseriam: sed voluntate electiua, & rationali puto, quòd si notum esset homini Deum velle malum pœnæ sibi inesse, teneretur illam pœnam velle, quia tali malo pœnæ correspõderet bonum vniuersi, seu bonum commune, quod præponendum est bono particulari, & sic Christus voluit pœnam suæ crudelis passionis sine sua culpa propter bonum vniuersi, quia sua* morte mortem nostram moriendo destruxit, & vitam resurgendo reparauit.

Responsio.

Huius Heliæ consuetudinẽ ob eiusmodi reuelationem euitabat Franciscus. qđ vbi Helias precibus à Frãcisco extorsit, eũ, pęnitens, multisq; lachrimis orauit, quatenus eius orone à dãnatione liberaretur ęterna, quod & factũ est, vt hr̃ in Chronicis fratrũ Minorum.

* Aug. 12. de Trin. c. 3. to. 3.

* Greg. in p̃fatione, q in missa Resurrectionis recitatur.

Homo tenetur velle ex charitate actuali, vel habituali, vel saltem modo non contrariò, quod Deus vult.

AD quintam dubitationem dicendum, quòd voluntas nostra post peccatum est infirma, & lãguida, & est obliqua, & distorta, & deformis, & turpis: & ideo vt rectificetur, oportet, vt reguletur à voluntate recta, & iusta, quæ sola est Dei voluntas. Et

ideo conformando se voluntati diuinæ efficitur iusta, & sana, & reformata, & pulchra; sed quando ab illa se diuertit, semper remanet deformis, & turpis, & iniusta; vnde dicit August. quòd magna miseria est hominis velle sine eo esse, sine quo non potest esse.

Aug. de Trini. tomo. 3.

Dico ergo ad dubitationem: Modus eligendi nostræ voluntatis aliquando habet conformitatem in volito; & contrarietatem in modo volendi, vt si Deus vult me dare eleemosynam, & ego etiam volo dare; hoc est idem volitum; tamen Deus vult me dare propter gloriam suam, & ideo si ego do propter vanã gloriam; contrarietas est in modo volendi. Quandoque autem, licet non habeat cõformitatem; tamen non habet contrarietatem, vt si Deus vult me ex charitate subuenire, non tamen facio, sed ex quadam naturali pietate, & carnalitate; tunc licet nollem sicut Deus vult, tamen nolo contra modum volendi Dei. quia, secundum Gregorium, Multi diligunt alios propter affectum cognationis carnis, cui tamen dilectioni sacra eloquia non contradicunt. Tenetur ergo semper homo velle, quod Deus vult ex charitate actuali, vel habituali: quod pro tanto dicitur, quia cum homo peccat venialiter, vult sicut Deus vult ex charitate habituali, quamuis non actuali, vel saltem tenetur non velle modo cõtrario, eo ꝙ eo ipso, quòd vellet modo contrario, vellet contra charitatem, & peccaret mortaliter, & sic non faceret voluntatem Dei, sed suam.

Greg. Homi. 27. to. 2

QVAR-

QVARTA PETITIO

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

IN hac parte docet Saluator formare petitionem quartam. Ad cuius euidentiã sciendum, quòd August. in Enchirid. dicit: Illa, quæ pe tuntur in tribus primis petitionibus, sunt bo na æterna, & spiritualia. Nam nomen Dei sanctificari: Eius regnum in nobis aduenire: Ipsius voluntatem in nobis fieri sicut in Cœlo, idest, in Angelis, aliquo modo in hac vita possunt in nobis inchoari, sed perfecte possidebuntur in alia vita. Alia vero, quæ sequuntur in quatuor alijs petitionibus, temporalia sunt, quæ tamen pro æternis consequendis sunt necessaria. Nam panem nostrum nobis dari, Debita nostra nobis dimitti, In tentationes non induci, Et ab omni malo liberari, nullus dubitat, vt dicit August. ad præsentis vitæ indigentiam pertinere. Vnde immediate postquàm Saluator dixerat: *Fiat voluntas tua sicut in Cœlo, & in terra*. quia hominibus loquebatur in terra carne indutis, & non petentibus eandem impassibilitatem habere cum Angelis, condescendit infirmitati nostræ, quæ necessario indiget potu, & cibo dicente: *Panem nostrum super substantialem*, idest, substẽtationem humanæ naturæ, vel quotidianum, vt ponit Lucas. Solum enim pro pane, non pro pecunia, vel lasciuia iussit orationem fieri: neque hoc sufficit, vt dicit Chrysost. sed apposuit: *Da nobis hodie*, vt non conteramus nos ipsos solicitudine superuenientis diei. Panem ergo corporalem petimus, in quo omnia necessaria vitæ intelliguntur secundum Chrysost. Secundum vero Cyprianum in libro de oratione, Panis noster Christus est, qui dicit: Ego sum panis viuus, qui de Cœlo descendi, qui non est omnium, sed nostrum. i. fidelium, & iustorum; qué quotidie postulare debemus, ne nos, qui Sacramentũ Euchari-

Aug. in Enchir. to. 3. cap. 115. & 116.

Chryſ. Ho. 20. in Math. to. 2.

S. Cypr. de orat. Dñica. ser. 6. Ioan. 6.

stiæ quotidie accipimus, interueniēte aliquo graui peccato, à cœlesti pāe prohibeamur, & à Christi corpore separemur.

Aug. de ser. dñi. to. 4. lib. 2. ca. 12. f.

Secundum etiam Augustinum in lib. de ser. Domini, Panem, quem quotidie petimus nobis dari, spiritualem panem intelligere debemus .i. sacram scripturam, & mandata diuina, quæ quotidie oportet meditari, de quo pane dicit Christus in Euangelio: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei; & in alio loco dicit Christus: Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Verū hic oriuntur quinque dubitationes pro declaratione.

Matth. 4. Ioan. 6.

1. Vtrum sit licitum quotidie petere panē corporalem.
2. Vtrum liceat quotidie petere panem sacramētalem.
3. Vtrum liceat quotidie petere panem spiritualem.
4. Vtrum sit licitum petere pecuniam.
5. Vtrum Sancti, qui sunt in Patria, debeant dicere hāc orationem.

Panem temporalem quotidie, quinque vitijs amotis, quisque orando postulare potest.

AD primā est dicendū, q in acquisitione, vel petitione tēporaliū quinque modis potest esse peccatū. Primo, quantū ad immoderatum desideriū. Multi namque immoderatè desiderant vestimenta, vel cibaria vltra conditionem personæ, vel statum ipsorum, vel nimis delicata, vel multum preciosa, & diuersa, vel nimis exquisita, & indecentia. Hūc defectum, vel immoderatum desiderium remouet Saluator per hoc, quod dicit *Panem*, vt nomine panis solum necessaria in victu, & uestitu intelligantur, ut dicit August. ad Probam, secundum quòd dicit Apost. ad Timotheum 1. c. 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti sumus. Et signanter nomine panis necessaria uitæ hominis intelligūtur. quia, ut dicit Scriptura: Initium uitæ hominis panis, & aqua.

August. ad Prob. to. 2. e. 11. 1. Tim. 6. Eccli. 29.

Secundo, potest esse peccatum, quātum ad inordinatum uel iniustum dominium. Multi enim molestant, & defraudant

dant aliorum iura, & rapiunt aliorum bona, vt benè sit eis in temporalibus, sicut Tyranni, & Prædones, Vsurarij, & alij possidentes non sua. Hunc defectum remouet cum dicit: *Nostrum.* Secundum Chrys. hic duo sunt genera hominum, qui comendunt panem non suum, sed alienum. Primò illi, qui indigentibus non præstant, quem ipsi à Deo recipiunt non solum pro se, sed & pro alijs dispensandum. Secundò illi, qui cum peccato panem acquirunt, vt rapina, & vsura, panem suum non manducant, sed alienum.

Chrysost.

Tertio, potest committi peccatum quantum ad inordinatum conuiuium. Multi enim inordinate, & superflue sumunt alimenta non sine infirmitate animæ, & corporis, quia in multis escis erit infirmitas. Eccli. 36. Frequenter enim tales sunt Podagrici, & Guttosi: hunc defectum remouet Dominus cum dicit: *Quotidianum*. Si enim, vt dicit Cyprianus, tantum comedes, & expendes vna die, quòd xx. diebus sufficeret, iam non panem quotidianum manducas.

Eccli. 36.

S. Cyprianus.

Quarto, potest committi peccatum, quantum ad ingratitudinis vitium. Multi enim sunt ingrati beneficiorum bonorum temporalium, quæ receperunt, cum sit, quòd Deus det escam omni carni. Hunc defectum remouet, dum dicit: *Nobis*, vt scilicet à te cognoscamus. hac enim de causa Salomon non petijt abundantiam diuitiarum, ne ingratus cogeretur negare nomen Dei sui.

Psal. 135.

Prouerb. 30.

Quinto, potest committi peccatum, quantum ad Sollicitudinis dispendium. Magnum enim detrimentum incurrit homo, ex nimia sollicitudine, & superflua cura rerum temporalium, prouidentiam nanque rerum temporalium necessariarum licitum est habere, sed superfluam curam non. Hunc defectum remouet dicens: *Hodie*. non enim, vt dicit Chrysost. debemus nos ipsos occupare, & conterere Sollicitudine superuenientis diei, sed solum pro die hodierna cura & sollicitudo est habenda. Remotis ergo istis quinq; defectibus, vt puta immoderato desiderio, iniusto dominio, inordinato conuiuio, ingratitudinis vitio, & sollicitudinis dispendio, licitum est, quamdiu sumus in hac vita, panem

Chrys. ho. 20. in Matth. to. 2.

nem

nem petere temporalem.

Panem sacramentalem quotidie quisque postulare potest, licet non omni die ipsum realiter sumere, & manducare, sed tamen quotidie spiritualiter recipere teneamur.

Aug. de serm. dom. tom. 4. lib. 2. ca. 12. E

AD secundam dubitationem dicendum, quòd August. in libro de sermone Domini, hanc dubitationem mouens, dicit: Multi sunt, qui quotidie panem sacramentalem non recipiunt, qui iudicandi non sunt, vtrùm benè, vel malè agant, quia non solum Laici, qui solum semel in anno hunc panem sumere tenentur, verum etiam Sacerdotes, & Clerici quotidie communionem Domini recipientes non laudantur, neque vituperantur, vt habetur de consecrat. dist. 2. c. Quotidie. Si autē per orationē hanc, illū panē sumere quotidie volumus, quia quotidie petimus ipsū nobis dari: vel semel in āno, vel bis receptus, semel, vel bis hanc orationem debemus dicere, quorum vtrumque videtur conueniens; Ad hoc August. respondet dupliciter. Primo, vt quotidie, vel hodie intelligatur quamdiu viuimus: Et verum est, quòd quamdiu viuimus, non tamen omni die.

Notandū.

De cons. d. 2. ca. Quotidie. & habetur ex August. de Eccl. dog. c. 53. vbi ait: Quotidie Eucharistiam percipere nec laudo nec reprehendo.

Alio modo respondet, quòd licet sacramentum sub illis speciebus non teneamur quotidie, vel omni die recipere, & manducare realiter: spiritualiter tamen tenemur omni die recipere, & manducare in sacrificio Missæ. Et ideo omni die debemus petere à Deo Patre nobis dari, & mitti in illo sacrificio, vt spiritualiter illum manducare possimus, de qua manducatione dicit August. Vt quid paras ventrem? Vt quid paras dentem? Crede, & manducasti: Nam spiritualiter hūc panem recipere nihil aliud est, quàm ipsi Christo incorporari per fidem, & charitatem. Credere ergo in Christo per fidem charitate informatam est ipsum spiritualiter manducare, quod quotidie faciendum est, maximè dum in missa consecratur, & adoratur.

August. de serm. dom. tom. 4. lib. 2. cap. 12.

Aug. tract. 25. in Io. tom. 9.

* Manducare spiritualiter panē sacramētalem quomodo intelligatur.

Panem

Panem spiritualem, Dei scilicet verbum quotidie petere debemus ob subleuationem ab omni errore, ob sanationem, fortificationem, & satietatem.

AD tertiam dicendũ secundum Augustinum, quòd omni die indigemus panem spiritualem petere; quia sine hoc pane in vita spirituali conseruari nõ possumus. Facit autem in nobis hic panis idest verbum Dei, idest contemplatio sacræ scripturæ quatuor. Primò sub leuat nos ab omni errore. Verba enim humana & scientia humana est plena multis erroribus, quia semper diminutæ fuerunt veritates à filijs hominum, sed verba Dei ab omnis erroris contagione sunt remota. Psalm. dicit: Principium verborũ tuorũ veritas. Secundò sanat nos ab omni languore. Psal. dicit: Misit Dominus verbum suum, & sanauit eos scilicet ab omni peccato docens nos viam virtutis.

August. de serm. dom. in monte tomo. 4. c. 12.

psal. 11.

psal. 118.

psal. 106.

Tertiò fortificat in omni vigore, quia in fortitudine istius Panis oportet nos ire per desertum istum ad montem, qui Christus est. panis enim humanæ sapientiæ & eloquentiæ potius hominẽ debilitat, quàm fortificet ad vitam æternam consequendam, de quo pane dicitur de Paulo: Cum accepisset cibum confortatus est. Et in psalmo: Panis cor hominis confirmet.

Act. 9.

psal. 103.

Quartò satiat nos omni sapore, quia habet in se omne delectamentum & omnis saporis suauitatem, quam gustando Petrus dixit: Domine ad quem ibimus? Tu enim habes verba vitæ æternæ.

Ioan. 6.

Pecuniam in oratione petere fas est, non propter se: verum quatenus nobis adiumento pro beatitudine consequenda esse potest, si per eam bona opera faciamus.

AD quartam dubitationem est dicendum secundum Augustinus in lib. de Disciplina Christiana: Pecunia à pecore dicta est: quia antiqui totum quod habebant, in pecoribus habebant: & ideo quod possidebant homines in terra, siue in seruis, siue in agris, siue in animalibus pecunia vocatur, & huius rationẽ assignat Phil. in lib.

Augustu. lib. de disciplina Christiana tomo nono. 19. B

Polit.

Sancti, qui sunt in Cælo, oratione Dominica non indigent, licet pro nobis orantes mereantur nobis nostras orationes offerentes, bonaque spiritualia, ac temporalia nobis impetrantes.

AD quintam dicendum, quòd pro tanto ista quæstio dubia videtur, quia quæ petuntur in tribus primis petitionibus scilicet Nomen Dei sanctificari: Regnum eius aduenire: & Dei voluntatem adimpleri, Sancti, qui sunt in Patria, iam perfectè adepti sunt; illa verò, quæ in his alijs quatuor petitionibus petuntur, non videntur eis satis necessaria. Et ideo dicendum, quòd pro eis non est necessarium, vt hanc orationem dicant, sed bene pro nobis orantes merentur nobis, cum oratio ex charitate facta sit meritoria, & satisfactoria: sed planum est, quòd Sancti, qui sunt in Patria, possunt hanc orationem dicere dupliciter.

Primò nostras orationes Deo offerendo nō sibi aliquod ignotum manifestando, sed ordinem diuinæ sapientiæ implendo, inferiora per superiora veluti in ipsum reducendo. Vnde Raphael dixit Thobiæ: Quando orabas cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam Domino. Thob. 12.

Secundò bona spiritualia, & temporalia nobis impetrando. quamuis enim sancti in Patria non sint in statu merendi sibi, vel nobis, quia iam sunt in termino; tamen sunt in statu impetrandi nobis bona, quæ petuntur per orationem Dominicam propter illa opera meritoria, quæ fecerunt, dum viuerent in hoc mundo. Sicut aliquis seruus Regis, qui est in eius gratia, orans pro alio impetrat ei gratiam à Rege. Vnde legitur secundo Reg. quòd David Rex exaudiuit preces Berzelai petentis pro suo filio, dicens: Quidquid petieris, impetrabis. 2. Reg.

QVINTA PETITIO

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

SAluator noster hic docet formare petitionẽ quintam. Ad cuius euidentiam est sciendum, quòd secundum Augustinum in quadam Epistola ad Innocentiũ Papam, ꝙ Pelagiani Hæretici sic erant gratiæ Christi inimici, vt suis impijs, & prauis disputationibus conarentur asserere hominem in hac vita cognitis Dei præceptis ad tã tam perfectionem iustitiæ sine adiutorio gratiæ Christi per solum voluntatis arbitrium posse peruenire, vt eis non sit necessarium orare pro aliqua gratia acquirenda, nec dicere: *Dimitte nobis debita nostra*. Et sic hanc orationem Dominicam nobis auferebant, cum ostenderent illam homini non esse necessariam. Quod si quis dicat de quolibet sancto viro sciente voluntatem Dei, & faciente, non fuisse sibi gratiam Dei necessariam, & propter hoc orare; multum errat præter vnum Sanctum sanctorum, Christum, in quo fuit omnis plenitudo gratiæ. Ideo Augustinus in lib. 3. de Baptismo Paruulorũ dicit: Omnes indigemus orare, & dicere: *Dimitte nobis debita nostra*, quæ debita nobis pater cœlestis dimittit non per virtutem nostri liberi arbitrij, sed per gratiã, quia, vt dicit Apostolus: Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei, idest, per auxilium gratiæ, & misericordiæ suæ. tamen benè verum est, quòd initium gratiæ est ex nobis. Et qualiter initium gratiæ, quo nobis debita dimittuntur, sit ex nobis, Augustinus manifestat in principio libri de correptione, & gratia dicens: Desiderare auxilium gratiæ initium est gratiæ, de quo nunc scriptum est: Ecce nunc cœpi, hæc est mutatio dexteræ excelsi. Ideo debemus nostro libero arbitrio desiderare, & orare, & petere au-

Aug. ad Innoc. Papã. epist. 92. to. 2.

Aug. lib 3. de Baptis. Paruul. c. 13. to. 7.

Rom. 9.

Aug. lib. de corrept. & gratia. in princ. c. 1. to. 7.

re auxilium gratiæ Dei, qui nobis debita noſtra dimittat, & ipſe ex ſola ſua miſericordia nobis gratiam præſtet dimittendo debita noſtra. quia ſine Dei gratia nullum peccatum remittitur. Ita tamen quòd & nos dimittamus debita noſtra debitoribus noſtris. Super quo verbo dicit Cyprianus quòd Dei filius, qui docuit nos orare, paternam miſericordiam repromiſit, ſed tamen addidit nobis legem certa conditione, nos reſtringens, vt ſic nobis debita dimitti poſtulemus, ſecundum quòd ipſi noſtris debitoribus dimittimus. Sed hic poſſunt ſex dubitationes oriri.

S.Cypr.ſermo. 6. in orat. Dom.

1. Vtrum omnia peccata ſint debita, quæ nos Dei debitores conſtituant.

2. Vtrum Chriſtus orans indiguerit dicere: Dimitte nobis debita noſtra.

3. Vtrum beata Maria indiguerit dicere: Dimitte nobis debita noſtra.

4. Vtrum iſta petitio in petente adimpleatur.

5. Vtrum ſolum dicẽs: Dimitte nobis debita noſtra conſequatur remiſſionem.

6. Vtrum non intendens dimittere debitoribus ſuis debeat dicere hanc orationem.

Omnia peccata mortalia, & venialia conſtituunt nos Dei debitores: ſed non eodem modo.

AD primam dubitationem ſecundum Auguſtinum dicendum eſt, quòd debitum proprie eſt illud, quo homo obligatur, & tenetur alteri auferendo de iure ſuo, vt ſi abſtuli tibi poſſeſſionem, debitum eſt, in quo teneor tibi. quia poſſeſſio, quam abſtuli tibi, de iure erat tua, & non mea. nunc autem in hac vita ita eſt, quòd quidquid homo operatur, totum ſubiectum eſt voluntati diuinæ de iure. Ridiculum namque eſſet & in ſeruo, vt ſeruus eſt, eſſe aliquem effectum, qui non eſſet de iuriſditione Domini, & maxime Creatoris ſui. Cum ergo per peccata auertamus nos ipſos à voluntate Dei faciendo voluntatem noſtram præferendo voluntatem noſtram voluntati diuinæ, quia

Aug. de ſermo. dñi lib. 2. c. 13. to. 4.

aliter homo non peccaret, quia ſolum auerſio à Dei volun- tate eſt ratio formalis in peccato. Planum eſt ergo, quòd peccando auferimus aliquid de iure diuino, immo totum ius diuinum, quod ipſe habet ſuper nos, eo quòd ipſe eſt maior nobis, cum ſit Creator, & Redemptor, & Dominus, in cuius voluntate cuncta ſunt poſita, & omnes creaturæ debent ſibi ſeruire; ſed cum nos peccando nō facimus eius voluntatem, quantum eſt in nobis; ſubtrahimus nos ipſos ab eius ſubiectione, & iuriſditione, & ſic volumus eſſe maiores ipſo, & ſupra ipſum, quod nunquam licitum eſt ſeruo ſubtrahere ſe à ſubiectione Domini ſui, & eſſe ſupra ipſum. Quia ergo per omnia peccata ſaltē mortalia auferimus ius diuinum, & per ipſa debitores Dei conſtituimur, & obligamur, & tenemur Deo ſatisfacere illud, quod de iure ſuo accepimus; Dicendum eſt, quòd omnia peccata mortalia, & venialia nos debitores Deo conſtituunt, licet non ſecundū eundem gradum, ſicut non ſecundum eundem modum auferimus de iure diuino per vtrunque genus peccatorū, quia per peccata mortalia ex toto præferimus volūtatem noſtrā voluntati diuinæ, quod ſecus eſt de venialibus, per quæ nō ex tanto feruore ſubijcimur ſibi ex charitate propter affectionem temporalium, & ex corpore corruptibili aggrauāte animam. Omnia igitur iſta peccata mortalia, & venialia, quibus quotidie peccamus, oramus in iſta oratione nobis dimitti, eo quòd illa impediunt animam à conſecutione beatitudinis.

Chriſtus hac petitione non niſi pro nobis, membris ſuis, indiguit.

AD ſecundam dubitationem dicendum, Chriſtum indiguiſſe dicere: *Dimitte nobis debita noſtra* in ſua oratione, dupliciter poteſt intelligi. Primo in perſona ſuorum membrorum; & ſic indiguit, quia cum ſit caput omnium fidelium, & caput, & membra vnum ſunt; Ideo oportet quòd ſicut omnia peccata & debita ſuorū membrorum dicit eſſe ſua, ſic pro debitis omnium oret. Vnde Auguſtinus ſuper illo verbo: Deus Deus meus reſpice in me;

Aug. ſuper Pſ. 21. to. 8. Pſ. 24. to. 8

& super illo: Propitiaberis peccato meo, multum est enim: dicit, quòd ista vox est Christi in persona veteris hominis, & in persona suorum membrorum, quorum peccata dicit esse sua. Secundo hoc potest intelligi in persona sua propria, & sic planum est, quòd non indiguit dicere: *Dimitte nobis debita nostra*, sed oẽs homines indiguerunt præter ipsum, quia solus fuit sine peccato, & agnus innocẽs, qui tollit peccata mũdi. Vnde Aug. in lib. de perfectione iustitiæ hominis, dicit: Quisquis dixerit, fuisse in hac vita, vel esse aliquem hominem, vel aliquos homines, excepto vno Mediatore Dei, & hominum, Christo, quibus non fuit necessaria peccatorum remissio, contrarius est diuinæ Scripturæ, quæ dicit: Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors; & contradicit Apostolo Ioanni, qui dicit: Si dixerimus, quòd peccatum nõ habemus, nosipsos seducimus, & veritas non est in nobis; quia non solum hoc de peccato originali intelligitur, sed etiam de peccatis actualibus propter pronitatem peccati, quæ est in membris nostris ex carnis concupiscentia relicta ex peccato primorum parentum, quæ non fuit in Christo, qui de Spiritu sancto est cõceptus, & de Virgine natus.

Aug lib. de perfect. iustit. hominis circa finem libri.

Rom. 5.

1. Ioan. 1.

Maria semper Virgo & si hac petitione non indiguit; eam tamen frequentissime ab ipsa pronunciatam fuisse propter suam ipsius humilitatem, pie credendum est.

AD tertiam dicendum, quòd omnes sancti clamant, Beatam Virginem fuisse sine omni peccato mortali, & veniali, vt de mundissima matre mundissimus nasceretur filius secundum Augustinum, & Bernardum. Ab originali autẽ dato, quòd ipsum habuisset, vt multi Doctores dicunt, tamen ab illo fuit ante purgata, quàm nata. Vnde dicit Anselmus, quòd decens fuit Virginem ea puritate nitere, qua maior sub Deo nequit intelligi. Et Augustinus in lib. de natura, & gratia dicit: Cum de peccatis agitur, de Virgine Maria propter honorem Domini nullã prorsus volo facere quæstionem. Vnde enim scimus, quòd ei plus

Aug. & Bernardus.
Ansel. lib. de cõceptu uirginali c. 18. statim, post. princ.
Aug. lib. de nat. & gr. c. 36. to. 7.

plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum ex omni parte peccatum, quæ concipere, ac parere meruit eum, quem cõstat nullum peccatum habuisse. Cum igitur hic fiat quæstio de peccatis, cum dicitur: *Dimitte nobis debita nostra*, puto quòd quamuis * ipsa nullum peccatum, & debitum habuisset, tamen frequentius Beata Virgo hanc orationem dicebat, quàm aliquis Sanctorum dicat, triplici ratione: Primò propter gratiarum actionem, eo quòd sic fuit munda, & sancta, vt nullum debitum haberet, quod indigeret sibi dimitti propter gratiam, quam à Deo fuerat consecuta, de qua Lucæ 1. dicit Angelus: Inuenisti gratiam apud Deum; & quia humilis, & grata fuit in gratiarum actione, & suæ humilitatis insinuatione pie credendum est hanc orationem sæpius dixisse.

Secundò propter aliorum absolutionem, quia dicitur: *Dimitte nobis*, in plurali in persona totius Ecclesiæ, & omnium fidelium, & quia ipsa erat præcipuum membrum Ecclesiæ, tota plena gratia, & charitate erga Deum, & proximum: Ideo quod quamuis non indigeret dicere pro se: *Dimitte nobis*, dicebat pro alijs membris, & fidelibus Ecclesiæ, quibus erat necessaria talis remissio.

Tertiò propter sui filij deuotionem. Recordabatur enim Beata Virgo quòd hæc verba in oratione posita fuerant verba filij sui, quàm Apostolos suos docuit: Vnde verba huius orationis sicut alia dicta, & facta filij sui Beata Virgo frequenter meditabatur, & reuoluebat in meditatione, & corde cum magna deuotione.

Petitio quinta semper impletur, & exauditur, dummodo in petente timor diuinæ iustitiæ, spes indulgentiæ, & contritio, siue peccati displicentia reperiantur.

AD quartam dicendum, secundum Augustinum, quòd vt in petente hæc petitio impleatur, tria sunt sibi necessaria.

Pri-

* Maria sẽper Virgo nec venialiter, nec mortaliter peccare poterat, vt ẽt asserit Ægidius Rom. lib. 2. sent. d. 23. qõ. 1. ar. 1. Dictũ vero Chrysost. in 12. Matth. ho. 45. & in Io. 2. c. homil. 20 B. Virg. inani gloria affectã fuisse, intelligitur quãtũ ad id, qđ ab homine posset æstimari: vel refertur ad fratres ei⁹, quos, vt idẽ Aug. Triũphus de potestate Eccles. q. 81. ar. 1. nemo põt excusare à peccato infidelitatis, nedũ vanagloria cũ scriptũ sit Ioan. 7. Fr̃es eius non credebant in eũ. Aug. itẽ dictum q. 73. ver. & no. test. B. Vir. in Christi morte dubitasse, intelligitur de dubitatione admirationis, & stuporis, vt ex eodem colligitur. Alphonsum de Castro cõt. hær. tit. Melchisedech. negat Qõ. vet. & no. test. esse Aug. cum in q. 106. ex Gen. 14. Melchisedech dicatur Spiritus sanctus in humana carne apparens. Quod Augustinus to. 6. hær. tamquam hæreticum damnat.

Primum est timor diuinæ iustitiæ, vt semper homo viuat in timore, de suis meritis, & operibus non confidens, sed humiliter diuinum auxilium postulet, & dicat: Miserere mei Deus, quoniam infirmus sum. Et hunc timorem, & hanc humilitatem docet Saluator ostẽdens per hoc, quòd quemlibet hominem quemcunque iustum, & sanctum docuit dicere: *Dimitte nobis debita nostra*.

Psal. 6.

Secundum est iuxta August. spes indulgentiæ. multi enim desperantes, se ipsos tradiderunt in desideria cordis eorum, & tales non habent necesse dicere: *Dimitte nobis*, quia frustra petunt eis dimitti, qui credunt desperantes peccata sua nullo modo sibi dimittenda. Dixerunt enim aliqui Hæretici, quòd si post Baptismum homo peccaret, non consequebatur veniam: quod si hoc uerum esset, frustra post Baptismum diceremus: *Dimitte nobis debita nostra*, ex quo peccata amplius dimitti non possunt.

Tertium est contritio displicentiæ, quia oportet quòd debita, & peccata, quæ homo petit sibi dimitti, corde contrito sibi displiceant, & de eis habeant contritionem cum proposito confitendi, quia homini sic contrito statim peccatum remittitur iuxta illud Psal. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et tunc dico, quòd his tribus concurrentibus scilicet, Timore Iustitiæ, Spe indulgentiæ, & Contritione displicentiæ, non esse dubium, quin semper petenti hæc petitio impleatur, & à Deo exaudiatur.

Psal. 31.

Etsi aliquis proximo suo debitum non dimittens, remissionem à Deo non consequitur; hanc tamen quintam petitionem prætermittere non debet, cum pro Ecclesia vniuersa dicatur.

AD quintam dicendum, quòd Chrysostomus soluit hanc dubitationem super hunc locum dicens: Si quis petens, partem primam huius orationis diceret, & non diceret sequentem partem, quia non intendit dimittere debitoribus suis, remissionem nõ consequeretur: quia talis intenderet Christum decipere, & crederet, quòd

Chrysost.

Christus

Christus oblitus esset partis sequentis, & solum in memoria haberet partem præcedentem. Propter quod sicut intenderet decipere, ita & deciperetur. Sed dato, quòd dicat totam orationem, & non proponat dimittere debitoribus suis, dicit Chrysost. quòd talis mentiretur. ideo indulgentiam non consequeretur, quia talem indulgentiam quis cõsequuturus est à Deo, qualem fecit ipse proximo: sed ipse non remittendo debita proximi sui orat contra se ipsum, vt nec ipsi remittatur, & mendaciũ dicit in oratione, cũ dicit se remittere, & nõn remittit. Tamen quia hæc oratio in plurali dicitur pro tota Ecclesia, non propter hoc debet dimittere illam dicere. licèt enim sibi non proficiat, tamen proficit Ecclesiæ.

Qui orationem Dominicam prætermittit, quia proximo suo non dimittit, maxima reprehensione non caret.

Chrysost.

AD sextam dicendum, quòd Chrysost. in hoc passu soluens hanc quæstionem dicit, quòd multi stulti nolentes suis debitoribus dimittere fugiũt hanc Orationem, & nolunt ipsam dicere, quos dicit magna reprehensione dignos propter tria. Primò propter hoc, quia qui non sic orat, vt Christus docuit, non est Christi discipulus. Secundo, quia nec Pater audit orationem illam libenter, quam filius non dictauerit. Cognoscit enim Pater, vt ait Chrysost. filij sui sensus, & verba, neq; suscipit quod humana vsurpatio excogitauit, sed quæ sapientia Christi exposuit. Tertiò, quia non dicit hoc in persona sua, sed in persona Ecclesiæ, vt si ipse deciperetur, Ecclesia tamen non decipitur. Dimittere tamen debitoribus dupliciter potest intelligi. Primò, quòd offensus requirat illum, à quo offensus est, vt ei dimittat, & hoc est perfectorum. Secundo, vt petenti sibi dimitti, homo sit paratus dimittere: & hoc est præceptum omnibus commune.

SEXTA

SEXTA PETITIO

Et ne nos inducas in tentationem.

IN hac parte Saluator docet nos formare sextam petitionem. Ad cuius intelligentiam sciendum, quòd, sicut dicit Augustinus in libro de correptione, & gratia pertractans illud Apostoli: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum; Vt si qua eorum dicta vel facta sint imperfecta, & exorbitantia, hæc etiam ipsa Deus cooperatur eis in bonũ, vt humiliores reddat, & prudentiores. Multi enim sunt, qui benè pænitent de peccatis iam commissis, & petunt eis dimitti debita, & obtinet remissionem, quia plorando, & flendo petunt, & quia ipsi debitoribus suis debita dimittunt secundum regulam à Christo datam, non tamen sunt cauti, & prudentes vt non iterato alia peccata committant. & ista est magna imprudentia, quia parum, vel nihil prodest homini oneribus grauato, vt ex vna parte à se onera abijciat, & ex alia parte onera maiora sibi accumulet. Volens ergo Saluator noster nos cautos reddere, ne post consecutam indulgentiam nostrorum debitorum, iterato in peccata labamur, docet nos ad Deum orare dicens: *Et ne nos inducas in tentationem*, idest vt non patiatur, nos à tentatione vinci. Nam ipse Deus per se ipsum non inducit in tentationem, quia vt dicit Iacobus, Neminem Deus tentat: sed induci in tentationem permittit illũ, quem suo auxilio deserit. Vnde secundum Augustinum non oramus per hanc orationem, vt non tentemur, quia hoc necessarium est; & vtile nobis; eoquòd sine oratione homo neque sibi, neque alteri potest esse probatus, & exercitatus: sed petimus, ne in tentationem inducamur, idest ne deserti diuino auxilio, alicui tentationi, vel consentiamus decepti, vel cedamus afflicti, vt Augustinus exponit ad Probam: Sicut, si oporteret aliquem igne examinari, non oraret, vt

Rom. 8.

De pæn. d. 2. c. Talib. ex Aug. lib. de correp. & grat. c. 9 Idē ait Ægidius 2. sen. d. 27. q. 2. dub. 1. laterali, vbi affirmat, q; Deus diligentibus ipsum omnia cooperatur in bonũ, ēt peccata mortalia. Et hoc intelligit indirecte, nō directe.

Iacob. 1.

Aug. de ser mo. dñi in monte to. 4 lib. 2. c. 14.

Idē ad Probam. to. 2. cap. 14.

non tangeretur, sed vt igne non combureretur. Sed hic possunt fieri quinque dubitationes.

1. Vtrum tentare sit idem, quod dubitare.
2. Vtrum Diabolus possit nos tentare non permissus à Deo.
3. Vtrum Diabolus semper loquatur Deo quando petit nos tentare.
4. Vtrum Diabolus semper per se ipsum tentet, vel aliquo mediante.
5. Vtrum, si Diabolus esset anihilatus, vel si in Inferno relegatus, verũ esset dicere, à Diabolo nos tentari.

Tentatio omnis in homine, ac Diabolo semper est dubitatio: in Deo autem nunquam.

Aug. to. 4. q. 99. vet. & noui testamen.

AD primam dicendum secundum Augustinum, ꝙ tentare idem est ꝙ de persona, quam quis tentat, dubitare, vnde exponens illud Apostoli: Tentatio vos non apprehendat, nisi humana, ait: Tentatio ibi pro dubitatione posita est, quia tentatio est dubitatio: De homine dubitatio nos apprehendere debet, quia maledictus homo, qui confidit in homine: sed tentatio & dubitatio de Deo nos apprehendere non debet, quia sicut dubitare de homine saluberrimum est, ita dubitare de Deo perniciosum est.

1. Cor. 10. Hic & Auctor de potest. Eccle. q. 67. art. 5. in 2. arg. & ad 2. ponit eadem verba, quæ hic posita sunt.

Possumus ergo dicere, quòd vel homo potest dubitare de hominis scientia, vel de hominis virtute, vel de hominis prudentia, fide, & charitatis constantia. Primo modo tentat Dialecticus; vnde vna pars Dialecticæ dicitur tentatio. Secundo modo tentat moralis Philosophus. Sed Tertio modo tentat diuinus Theologus. nam Deus tentat hominem, non vt discat, cum non sit in eo alicuius rei ignorantia, vel dubitatio; sed tentat, vt ipsum tentatum erudiat, & scientem faciat. Vnde Augustinus in lib. de sermone Domini exponens illud verbum: Tentat vos Dominus Deus vester, vt palam fiat, vtrum diligatis eum, an non. Vt palam fiat, positum est, pro eo quòd scire nos faciat, sicut

Tentatio Dialectici. Tentatio Phil. mor. Tentatio Theologi. Tentatio Dei.

Aug. d ser. dom. to. 4. lib. 2. c. 14. & lib. 5. super Deut. 13. eod. t c.

ſicut * lætus dies noſter, eo quòd lætos nos faciat. Diabolus autem tentat dubitando an homo in fide, & charitate perſeuerare velit, non tamen vt erudiat, ſed vt ſeducat, & decipiat, & à bono propoſito nos remoueat. Solus homo tentat, vt diſcat, quamuis malus homo poſſit tentare, vt decipiat, & in hoc conueniat cum Diabolo. Vnde gloſ. ſuper illo verbo: Proba me Domine, & tenta me, dicit, quòd Deus tentat, non vt ipſe dubitet, ſed vt nos erudiat. Tentat homo, vt diſcat. Tentat Diabolus, vt ſeducat. Nam etſi caro tentat, vel mundus, quæ carent dubitatione, & cognitione: ex prima tamen tentatione, & dubitatione, dicit, talem tentationem ſecutam fuiſſe. Eſt ergo tentare idem, quód dubitare.

Apud Aug. loco ſupra citato legitur: Sciat.
*Figura metonimia.
Tentatio Diab.
Pſal. 25.
Tentatio Dei.

Diabolo tentare hominem non liceret, niſi permiſſum eſſet à Deo, qui hoc permittit, vt homo maius meritum conſequatur.

AD ſecundam dicendum, quòd Auguſtinus, & Chryſ. hanc dubitationem determinant ſuper illo verbo Matth. 8. Si eijcis nos, mitte nos in porcos, dicentes: Si aduerſus porcos Dæmones non audent aliquid facere, niſi Deus conceſſerit, multo magis erga homines non poſſunt aliquid, niſi à Deo permittantur. Differt, vt dicit Auguſtinus in lib. de ſerm. Domini, in qualem tentationem quis incidat, quia in aliam tentationem incidit Iudas, qui Dominum tradidit, & in aliam Petrus, qui Dominum negauit. quia Iudæ tentatio fuit diabolica doloſitas. Petri verò humana fragilitas. Sed quærit Auguſtinus: Cum Deus hominem pauperem, & debilem, & Dæmonem fortem, & potentem nouerit, & ad iuſtum iudicem non pertineat permittere debilem & pauperem à fortiori impugnari, & moleſtari, cur Deus hominem debilem, & pauperem à Diabolo potenti, & forti permittit impugnari? Ad quod reſpondet dupliciter, quia glorioſius eſt tentatum eſſe, & non conſentire, quàm non poſſe tentari. Secundo quia ſicut Deus præuidit per Diabolum hominem eſſe vincendum; Ita etiam præuidit per hominem

Aug. to. 9. in epiſt. Io. tract. 6. & alibi pluribus in locis Chryſ. ho. 29. ſuper Matth.
Aug. d ſer. dñi. to. 4. li. 2. c. 14.

minem ipsum Diabolum esse superandum.

Diabolum cum Deo loqui locutione intellectuali, & corporali per interpositam creaturam, credendum est, cum hominem vult tentare. Sed quidquid veritatis & virtutis per intellectum Diaboli cogitatur, Deo attribuendum est: quidquid verò falsitatis, & prauitatis Diabolo est assignandum.

Aug. d ser. dñi. tom.4. lib.2.c.15.

AD tertiam dicendum, quòd Augustinus hanc quæstionem soluit in libro de sermone Domini dicens: Multi carnaliter intelligentes Deum locorum spatijs contineri, & alibi esse, & alibi non esse, & cum est in terra, non sit in Cœlo, per impossibile habet Deum potuisse Diabolo illi loqui, qui Iob tentauit, quia ille in terra erat; cum diceret: Circuiui terram, & perambulaui eam. Sed si carnaliter volunt intelligere Deum esse, intelligant, vt August. dicit. Similiter illud credunt carnaliter esse dictum: Cœlum mihi sedes est, & terra scabellum pedũ meorum; cur ergo diabolus (inquit) in terra existens non poterat cum Deo loqui, ex quo stabat ante pedes Dei; Quomodo terra est scabellum pedũ Dei; Nullus autem est, qui stet ante pedes alicuius, qui non possit cum eo loqui. Sed secũdum veritatem credere debemus Dei maiestatẽ vbiq; præsentem, nõ per partem diuisum & extensum, sed vbiq; totum, & perfectum, & sic Diabolũ loqui cum eo, quando hominem vult tentare. Et quando Iob tentauit, potest dupliciter intelligi. Primo intellectualiter. Nam si Deus loquitur in anima cuiuslibet hominis non solum iusti, sed & peccatoris iuxta illud: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus; multo fortius potest loqui in intellectu cuiuslibet Angeli boni, vel mali. Planum est enim, quòd Deus posuit in natura Angeli boni, vel mali intellectum. Quidquid ergo virtutis & veritatis cogitatur per intellectum diaboli, est attribuendum diuinæ locutioni. Et quicquid malitiæ, & prauitatis ab eo cogitatur per ipsum, sibi ipsi, & locutioni ipsius, à qua malitia dictus est diabolus, assignandum est. Illa vero cogitatio: Nunquid considerasti seruũ

Iob. 2.

Isa.66.

Psal. 84.

Iob 7.

meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra? vir ſimplex, & rectus, ac timens Deum; dicitur fuiſſe Dei loquentis in intellectu diaboli, quia erat vera, & iuſta illa cogitatio: Nunquid Iob fruſtra timet Deum? Nonne tu vallaſti eum ac domum eius, vniuerſamq; ſubſtantiam per circuitum? ſed extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ poſſidet, ni in faciem benedixerit tibi, ideſt maledixerit, cum praua & peruerſa fuerit, diabolo, & eius locutioni attribuenda eſt. Et ſic vniuerſaliter ſecundum Auguſtinum dicendum eſt de omnibus ſanctis viris, quos diabolus vult tẽtare, quòd quicquid verum malignus ſpiritus de ſanctis hominibus cogitat, quando eos tentare petit, Dei voce, & Dei locutione audiſſe perhibetur. Quicquid autem falſum, ſuæ malignitati attribuitur.

Iob. 1.

Secundo poteſt intelligi, quòd Deus loquatur bonis, & malis Angelis corporaliter ſcilicet non in eorum cogitatione, ſed per corporalem, & viſibilem creaturam huic operi accõmodatam, ſicut Dominus, & Creator omnium corporalium, & ſpiritualium, vt dicit Auguſtinus.

Diabolus tentat nos per ſeipſum non in propria natura apparens, cum hoc eſſe non poſſit: ſed ſuggeſtione aliqua, vel aliqua alia re mediante, multis quidem modis.

AD quartam dicendum, quòd Diabolum per ſe ipſum nos poſſe tentare, tripliciter poteſt intelligi. Primo viſibiliter nobis in ſua ſpecie, & natura propria apparendo, vt ſic nos tentet: & iſte intellectus nõ eſt verus, quia cum diabolus ſit ſpiritus inuiſibilis, in ſua natura à nobis videri non poteſt, cum obiectum oculi noſtri ſit res colorata corporea.

Secundo, quòd nobis viſibiliter appareat in natura, & ſpecie aliena: tamen venit taliter, quòd cognoſcitur eſſe diabolus, ſicut beato Antonio in deſerto in varijs formis animalium apparebat, & ſic per ſe ipſum dicitur tentare, quia ſe dicit diabolum tentatorem. & neque ſic eſt verus intellectus, quia optime ſcit ipſe diabolus humano generi

eius

eius nomen esse odiosum, & quòd eum tanquam inimicum mortalem reputamus. vnde statim cum se nobis manifestaret, bene scit, quòd ipsum repelleremus.

Tertio modo miscendo se nostræ carni, vel alteri naturæ nobis per se ipsam aliqua vitia proponit, & suggerit, de quibus nos tentat. Itaque dato, quòd caro nostra cesset nos molestare, diabolus tamen potest ipsam inflammare ad vitium, & carnis concupiscentiam, ita, vt tentationem non dicatur facere caro ex innata corruptione, quæ semper cō-cupiscit aduersus spiritum. Et isto modo verum est, diabolum per se ipsum nos tentare, sicut exemplum habemus de Sancto Cypriano, qui cum esset magus, & concupisceret Iustinam Virginem, misit diabolum ad illam inducendam in sui amorem ita quòd diabolus inflammauit valde carnē ad concupiscentiam S. Iustinæ, sed recurrens ad Christum signo Crucis illum fugauit. Recitat etiam Gregorius de S. Benedicto, quòd diabolus quadam die in specie Merulæ circa eius vultum frequenter volitare cœpit, ita vt manu eam potuisset capere, si voluisset: ipse tamen signo Crucis se muniens, Merula ipsa recessit, post cuius recessum tantam inflammationem in sua carne sensit, & ardorem, quantum vir sanctus nunquam fuerat expertus. Et speciem alicuius mulieris, quam Benedictus aliquando viderat, diabolus in mentem eius venire fecit, in quam ita ex arsit, vt deliberaret desertum dimittere; sed gratia Dei præuentus inter spinas nudus se proiecit, & omnis illa tentatio recessit. Hoc modo diabolus per se ipsum tentat: & cum deficit caro tentare, quam homo spiritui subiugauerit, postmodum diabolus vel per speciem mulieris, vel per locutionem eius sub ratione cuiusdam boni in principio, ipse postmodum ad vitia mala trahit, & inducit. Tentat nos similiter mediante alio. quia mediante Mundo per rerum temporalium immoderatam affectionem, & quandoq; per Tyrannorum mundi persecutionem, & per Tyrannos nititur persequi pauperes, & viros sanctos, vt à virtute, & veritate recedant; & mediante carne, quia fortius caro tentat simul cū

Ad Gal. 5.

Cyprianus primū Magus, postea Martyr: cuius histor. legitur in offi. diuino & dies festus colitur 26. Sept.

Greg. lib. 2 Dialog. c. 2 B. to. 1.

dia-

diabolo; quàm sola sine ipso.

Diaboli omnes si essent anihilati, vel relegati in Inferno, adhuc ab ipso nos tentari posse dicendum esset, non per nouam impulsionem ad vitia, sed virtute primæ tentationis.

AD quintam dicendum, quòd vnus homo potest alium dupliciter offendere, primo priuando ipsum armis, & auferendo ab eo illa, quibus possit se defendere, ne ab alio læderetur. Secundo percutiendo ipsum, & figendo sibi vulnera, ex quibus infirmaretur, & forte moreretur; hic diabolus dupliciter nos offendit, primo armis, quibus eramus induti priuando & spoliando. tentando enim primum hominem, vincendo ipsum abstulit ab eo, & a nobis iustitiam originalem, qua eramus induti. quia neq; Mundus alliciendo, nec Caro rebellando poterat nos tentare, nec trahere ad aliquod illicitum cogitandum, vel operandum; ita quòd diabolus tentando, & vincendo primum hominem nos omnes in persona ipsius tentauit, & vicit auferendo à nobis arma, quibus eramus induti; quibus ablatis, semper mundus, & caro nos tentat ad multa illicita opera. Secundo diabolus nos offendit per se ipsum ad diuersa vitia impellendo, & inducendo. Gen. 3.

Cum ergo quæritur, posito quòd omnes dæmones essent in Inferno relegati, & anihilati, esset ne verum dicere: Diabolus nos tentat? Dicendum, quòd propter armorum priuationem, & expoliationem factam in primo homine esset verum, quia abstulit nobis illud, quo facto, & ablato patimur omnes tribulationes, & tentationes, quas quotidie experimur. Ita quòd vigor, & fortitudo illius primæ tentationis manet semper in omnibus tentationibus, & persecutionibus nostris. Ita quòd etiam si diabolus esset anihilatus, adhuc mundus, & caro nos tentaret, quod faciunt in virtute, & fortitudine primæ tentationis. Et ideo verum esset dicere adhuc nos tentari à diabolo. Sed non esset verũ dicere nos tentari à diabolo per nouam impulsionem ad alia vitia, & peccata, si omnes essent anihilati, vel in Infer

no re-

no relegati, quia ipse diabolus per se ipsum non posset nos tentare, & ad vitia impellere. Quia igitur propter primam diaboli tentationem semper à diabolo, & mundo, & carne tentamur, ideo Christus docuit nos orare: *Et ne nos inducas*.

SEPTIMA PETITIO

Sed libera nos à malo. Amen.

S. Cypria. lib. de ora.

VLtimo Saluator noster docet formare hanc septimam petitionem, quæ secundum Cyprianum in lib. de Oratione in fine posita est, quia vniuersas preces nostras collecta breuitate concludit, quando dicit: *Libera nos à malo*. Nam nil vltra remanet quod debeat postulari, cum simul Dei protectionem aduersum malum petamus, qua impetrata, contra omnia, quæ Diabolus, & mundus operantur, securi sumus, & tuti.

Aug. dē ser. dñi. tom. 4. lib. 2. c. 16.

Secundum Augustinum fuit ista petitio necessaria; quia non solum est orandum, vt non in malum, quo caremus, incurramus; verum etiā est orandum, vt liberemur à malo, ad quod adducti sumus, & hoc siue sit infirmitas, siue aduersitas, siue afflictio, & persecutio aliqua; vnde dicit Augustinus ad Probam, quòd istud vltimum in hac oratione positum tam late patet, vt homo christianus in qualibet tribulatione constitutus in hoc gemat, in hoc lachrymas fundat, vt à malo liberetur. Et ideo in ea meritò oratio terminatur, & concluditur, cum dicitur: *Amen*, quod idē sonat, secundum Hieronymum ac si diceret, vere, & fideliter fiat, sicut petemus, quia secundum Augustinum in libro de sermone Do mini: ex omnibus his sententijs, quibus nos Dominus orare præcipit, illam potissimum commendandam esse iudicauit, quæ pertinet ad dimissionem pecca torum, in qua nos misericordes esse voluit, quod est vnum consi-

Idē ad Probam. to. 2. c. 11.

Hier. to. 4. in Esa. c. 26 & alijs in locis.

Aug. de ser mo. dñi lib. 2. c. 18. to. 4.

consilium miserias euadendi, quia in nulla alia oratione sic oramus, quòd paciscamur cum Deo sicut cum dicitur: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*, in qua si mentimur, perit totus orationis fructus, dicente Christo: Nisi dimiseritis hominibus peccata eorum, neque Pater meus cœlestis dimittet peccata vestra: si autem dimiseritis, dimittet vobis &c. & sic à Deo misericordiam cõsequemur, si illam proximo fecerimus, & sic à malis nostris Deo liberabimur. Sed hic oriri posśũt quinq; dubitationes.

Matt. 6.

1. Vtrum Omne malum à peccato nostro procedat?
2. Vtrum Deus semper liberet nos à malo?
3. Vtrum Deus quandoq; citius liberet nos peccatores à malo, quàm Iustos.
4. Vtrum sit orandũ, quòd Deus liberet hominem à mala morte?
5. Vtrum sit orandum, quòd Deus liberet nos à persecutionibus Tyrannorum?

Omnia mala, quæ nobis euenirent, a peccato nostro prouenire dicendum est.

AD primam dicendum, quòd malum priuatiuè opponitur bono, & ideo non est aliquod ens positiuum, sed est boni priuatio. Tripliciter autem in nobis est bonum, scilicet animæ, corporis, & fortunæ, & sic triplex erit malum, scilicet quando homo priuatur aliquo bono animæ, vel corporis, vel fortunæ, dicitur malum incurrere. Vnde infirmitas dicitur malum corporis, quia priuat hominem bono sanitatis. Hoc præsupposito dico ad quæstionem, quòd circa hoc dubium multi fecerunt errores, nam aliqui dixerunt omne malum nostrum à Cœlo, & Planetis descendere: Sic Fatidici, & Astronomi. Aliqui à Fortuna, sicut Pagani dicebant illam Deam esse bona, vel mala nobis dantem. Aliqui à Diabolo, vt Manichæi. Sed veritas catholica est, quòd omne malum nostrum ex peccato procedit. Nam malum animæ, quod est priuatio virtutis, & iustitiæ, à peccato procedit. quia, vt dicit Anselmus,

Error multorum.

Veritas q̃sti.

Peccatum quid sit formaliter.

Peccatum formaliter nil aliud est, quàm priuatio iustitiæ debitæ. Malum etiam corporis, & fortunæ ex demerito peccati effectiuè à Deo procedit, quia omnis pœna ad punitionem culpæ ordinatur ex ordine diuinæ iustitiæ, apud quem ordinem sicut nullum bonum remanet irremuneratum; ita nullum peccatum impunitum. Igitur omnia mala, & flagella, quæ patimur, à peccato nostro proueniunt ex diuina iustitia. Vnde per Hieremiam Prophetam dicitur: Terra cum peccauerit mihi, hæc sunt iudicia mea pessima, Gladius, fames, & pestis. & per Ezechielem: Percute manum tuam, & allide pedem tuum & dic Heu, ad omnes abominationes malorum domus Israel. quia gladio, peste, & fame ruituri sunt.

Hierem. 21.
Ezech. 6.

Deus semper malo nos liberat, cum id quatuor modis facere soleat.

AD secundam dicendum, quòd semper liberat nos Deus à malo, quatuor modis. Primo per malorum prohibitionem. prohibet enim Deus quandoq; ne superueniant nobis mala, quibus digni essemus secundum peccata nostra. Et quia Deus optime nouit fortitudinem, & debilitatem suorum fidelium; vnde sicut bonus Medicus suis infirmis, quos nouit fortes, & robustos dat fortes medicinas, & violentas: & eis, quos nonouit debiles, & fragiles solũ præparat lenitiuas; sic Deus medicus animarum, illis, quos nouit esse fortes, in eius amore aliquando fortiores tribulationes immittit. Vnde dicebat Apostolus: Nolumus vos ignorare fratres de tribulatione nostra, quoniam supra modum grauati sumus, vt etiam nos tæderet viuere; Illis autem, quos nouit debiles, & fragiles, vel omnino prohibet, vt mala non superueniant, in quorum persona loquitur Iob: In sex tribulationibus liberaberis, & septima non tanget te; Vel saltem prohibet, ne tot, & tot superueniant, quot portare non possumus. quia pius, & fidelis est Deus noster, vt dicit Apost. qui non permittit nos tribulari supra id, quod possumus, sed semper aliquali pulsatione istius, vel illius angustiæ facit prouentum,

2. Cor. 1.
Iob 5.
1. Cor. 10.

& victoriam. Secundo, liberat nos à malo per eorum consolationem. quia nunquam Deus permittit nos sic tribulari & affligi, quin etiam postea consolationem non superimmittat, sicut nouit nobis expedire, vt risus noster dolore misceatur. Sic facit etiam, vt nostra tribulatio misceatur aliquo gaudio, quilibet nanque experitur in se, vt sicut cum dulcedine huius vitæ præsentis incipit experiri amaritudinem; sic semper cum amaritudine incipit experiri aliquam diuinam consolationem, in quorum persona dicebat Propheta: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Tertio nos Deus à malo liberat per eorum terminationem. dicit enim Aug. super illo verbo Iob: Nihil enim sunt dies mei: quia omnes dies vitæ nostræ sunt vnum momentum, & vnus cursus, qui antequam inciperent, nihil erant, & post quam terminabuntur, nihil erunt, sed dum durant: nihil aliud est, quàm instans momentaneum. quia de toto tempore vitæ nostræ non habemus nisi nunc instās præsentis temporis, quod satis explicuit Apostolus, cum dixit: Id.n. quod in præsenti est momentaneum, & leue, tribulationis nostræ operatur in nobis æternæ gloriæ pondus. Quarto nos liberat Deus à malo per nostrā in bonum conuersionē. Omnia enim mala culpæ & pœnæ, quæ permitiit Deus suis fidelibus euenire, conuertit eis in bonum: quia ex illis malis elicit eorū bona. quia à malis culpæ, in quibus permittit Deus suos fideles cadere, elicit eorum humilitatem, & magis, secundum Aug. placet Deo in malis factis mētis humiliatio, quàm in bonis superba elatio. In malis autem pœnæ elicit eorum patientiæ probitatē, & æterni supplicij euasionem. & ita semper Deus hanc orationem, seu petitionem exaudit, quia semper liberat nos à malo.

Psal. 93.

Aug. super illud Iob 7.

2. Cor. 4.

Aug. to. 8. in Psal. 93.

Peccatores quandoque citius à malo liberantur, quàm iusti. Quod his, non ijs indicium prædestinationis esse, credendum est, si peccata deplorent, & patientiam seruent.

AD tertiam dicendum est, ꝙ hanc dubitationem mouet Aug. in Epist. ad Probam, dicens: Per esse exauditum

August. ad Probam to 2. c. 14.

ditum apud Deum, vel in obtinendo bona, quæ desiderantur, vel in euitando mala, quæ patiuntur, non possunt cognosci iusti à peccatoribus: Nam petiuit Paulus liberari à tribulatione carnis, & nõ est exauditus. Petierũt filij Israel murmurando saturari carnibus in deserto, in eorum concupiscentia;& fuerunt exauditi. Petiuit diabolus malũ inferre sancto viro Iob,& fuit exauditus. Petiuit vir sanctus ab illis pœnis liberari, & nequaquam exauditus est. Petierunt dæmones intrare in porcos, & admissæ sunt petitiones eorum. Multi sancti petunt à malis præsentis vitæ liberari, & nõ sunt exauditi. Et hanc causam assignat Aug. in ead. epi. dicens: Nos nescimus vtrum tribulationes huius mundi, & mala præsentis vitæ debeãt nobis prodesse, vel nocere: quia dicente Apost. Quid oremus, vel petamus, sicut oportet, ne scimus; tamen quia mala semper sunt cõtra sensum nostræ infirmitatis, & humanæ naturæ fragilitatem, semper vt à nobis auferantur, orare debemus, dicendo: *Sed libera nos à malo*. Hanc tamen deuotionem, dicit Aug. debemus seruare Domino nostro Iesu Christo, vt si ea à nobis non abstulerit, non ideo ab eo negligi extimemus, sed potius pia patientia malorum, quæ patimur, ampliora bona sperare consequi, & maiora supplicia euitare. Vnde in lib. 2. Machabæorum, postquã narratæ sunt tribulationes, & persecutiones, quas passi fuerant illi sancti Machabæi ab illo Tyranno Anthioco Rege, hæc verba leguntur: Obsecro eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter aduersos casus; sed reputent ea, quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correctionẽ generis nostri. & subdit causam, dicens: Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones exhibere, magni beneficii est indicium. Ex quo dicto manifeste cõcluditur, quòd persecutiones mundi statim post perpetrationem peccatorum fidelibus Christi euenire, est signum prædestinationis, si in eis patientiam seruant, & peccata illa recognoscunt, pænitendo de eis.

2. Cor. 12.
Exod. 16.
Iob 2.
August. ad Prob. tom. 2. c. 14.
Rom. 8.
August. ad Prob. tom. 2. c. 14.
Machab. lib. 2. c. 6.

Libe-

Liberationem malę mortis animę, non corporis petendam esse, affirmandum est.

AD quartam dicendum, q; Aug. in lib. de disciplina christ. quærit hanc dubitationem: vtrum homo magis diligat mortem, qoàm vitam? per illud commune dictum omnium hominum sic dicentium: Deus auertat à me malam mortem. Et est probatio talis: Quare tu vis filium tuum esse bonum, & alio meliorem? quia diligis eum plusquam alium: Et Domum tuam vis esse bonam, quia diligis eam. Si ergo rogas, & oras, vt Deus det tibi mortem bonam, & liberet te à mala morte, ergo plus amas tuam mortem, quàm vitam tuam. Mori enim male times, & malè viuere non times. Magis ergo secundum Augustinum debemus orare, quòd nos Deus liberet à mala vita, quàm à mala morte, quia non potest esse mors mala, cuius vita bona præcessit. Nam si vis bene mori, bene viuas. Et si liberatus fueris à mala vita; infallibiliter liberaberis à mala morte. Sed tunc arguit Augustinus contra se dupliciter. Primo, quòd multi sunt viri, qui sanctè, & iustè vixerunt, & sanctæ mulieres, & tamen male mortui sunt, quia naufragio perierunt, alij gladio occisi sunt, alij à bestijs deuorati, & à latronibus interfecti. non ergo qui bene viuit, bene morietur. Secundo quia Ecclesia, quæ errare non potest, hoc orat, quòd à mala morte liberet nos Deus; non autem, quòd à mala vita. Ad hoc respondet Augustinus dicens: Si esset mors mala, naufragio perire, & percuti gladio, & à bestijs deuorari, cum istas mortes Martyres sustinuerint, ergo male mortui sunt. Est ergo distinguendum, quòd est mala mors corporis, & mala mors animæ: de mala morte corporis scriptum est: Prætiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. secundū enim vulgares, & carnales homines sancti Martyres mala morte perierunt, quia aliqui gladio, aliqui igne combusti, & bestijs dilaniati, & tamen in conspectu domini mors eorum dicitur prætiosa. De mala verò morte animæ scriptū est: Mortuus est diues, & sepultus est in Inferno. Planum est enim, quòd corpus

Augùst. de disciplina Christiana tomo 9. c. 2. I.

Aug. loco supra citato. K.

Responsio eiusdem

Psal. 115.

Luc. 16.

diuitis non fuit gladio interemptum, nec in Inferno portatum, sed in sepulchro positum marmoreo. Anima autem eius sepulta est in Inferno ad perpetuam pœnã. Debemus ergo orare secundum Augustinum, vt Deus liberet nos à mala morte animæ, & non præoccupemur aliquo peccato; cum anima exit de corpore: & talis mors animæ mala esse non potest, si bona vita præcessit; sed à mala morte corporis non debemus orare, vt Deus nos liberet. quia, secundum Augustinum ad Victorinum presbyterum, Non attendit Deus quali morte, febre, vel ferro anima exeat de corpore, sed qualis ipsa transeat cum gratia, vel peccato. Nulla ergo cura debet esse homini de morte corporali, qualiter accidat; sed bene de morte animæ. Vnde Greg. narrat in Dialogo de quodam sancto viro nomine Sanctulo, qui cum tempore Longobardorum apud eos habitaret, quendam Clericum, quem illi in captiuitate tenebant, & occidere desiderabant, custodiendum petijt, & nocte eum abire liberũ permisit. qui cum mane venisset, dixerunt, quam mortẽ vellet eligere sibi pro Clerico, cuius fideiussor extiterat, Respondit: Mortem nullam ego eligo nisi illam, qua Dominus me mori permiserit. Finaliter tamen determinatum est, vt capite truncaretur, qui cum Carnificem sentiret supra se brachium in altum leuasse, vt caput abscinderet; hoc solum verbum auditum est eum dixisse: Sancte Ioannes suscipe spatam: quam scilicet ille manu tenebat, & statim brachium eius in aere fixum est, ita, vt illud mouere non posset. Ad quod miraculum stupefacti, ipsum cum omnibus Christianis captiuis ad propria remiserunt, & sic patet solutio.

August. de disciplina Christ. c. 2. to. 9.

August. ad Victor. Presby. to. 2. epist. 122.

Greg. lib. 3 Dial. c. 37. to. 1. De Sanctulo Presbytero Prouinciæ Nursiæ.

A Tyrannorum persecutionibus liberationem petendam esse, affirmandum est.

AD quintam dicendum, quòd Victorinus Presbyter istam quæstionem fecit. Cum enim Prouintia eius multis tribulationibus, & persecutionibus Tyrannorum, & Barbarorum esset oppressa, scripsit Augustino

ſtino ſuper prædictis perſecutionibus, quid eſſet faciendũ, ſibi reſcriberet, maxime, quia multi dicebant, quòd antea quàm Doctrina euangelica per Mundum prædicaretur, genus humanum non tanta mala patiebatur, quanta poſt modum paſſa eſt. Et dato, quod peccatores merito à Barbaris patiantur; Iuſti autem, & ſancti Viri Barbarorum, Tyrannorumq; eſſent gladio interempti: Hoc ipſe ferre non poterat, nec quærentibus reſpondere. Et quod peius erat, Puellæ Virgines Chriſtianæ erant à Barbaris raptæ, & violatæ. Ad quæ omnia reſpondet Auguſtinus in quadam Epiſtola dicens: Litteræ tuæ magnis doloribus impleuerunt cor meum; prædictis tamen tribulationibus, & perſecutionibus, quas patimur à Tyrannis, & Barbaris, non deberent prolixi libri reſpondere, ſed prolixi gemitus, & ploratus: Et ſunt potius omnia plangenda, quàm admiranda, quia nunc quaſi totus mundus tot, & tantis affligitur malis, vt pene nulla pars terrarum ſit, vbi talia, qualia ſcripſiſti, non committantur. Nam Italia tota eſt gladio ſuppoſita; de Hiſpania vero nunc cœperunt aperte nunciare; in ſolitudine vero Aegypti, vbi multa Monaſteria ſeparata à ſtrepitu hominum in pace viuebant, ſubito omnes Fratres à Barbaris interfecti ſunt; ſed & in Regione noſtra Hypponenſi, quam non dum attigerant, Donatiſtæ peiora nobis inferunt, quàm Barbari; Nam in oculis Clericorum noſtrorum acetum cum calce mittunt, & membra eorum horrendis vulneribus ſauciant. plures enim Chriſtianos baptizatos rebaptizant, & rebaptizare compellunt: nam pridie in vno loco per terrorem ipſorũ quadraginta & octo animæ rebaptizatæ ſunt. Verum à prædictis tribulationibus orandum eſt, & exclamandum ad Deum, vt non ſecundum peccata noſtra faciat nobis, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos faciat. Illi autem, qui dicunt genus humanum poſt euengelicam doctrinam plurima mala pati; dico, quòd ſeruus ſciens voluntatem Domini ſui, & non faciens, plagis vapulabit multis. Quid ergo mirum, ſi Chriſtiani nunc plene ſcientes voluntatem Domini, & non facientes

> Auguſt. ad Victorinũ tomo. 2 epiſt 122.
> Quæ verò hic de epiſtola citantur, ſunt varia in quibuſdã quãtum ad voces: ſed quãtum ad ſenſum, ſunt eadem, licet rerum ordo in epiſt. ſeruatus ab Aug. ſic turbetur pro Doctoris intẽtione.
> Ad Tit. 3.
> Lucæ 12.

cientes diuersis plagis affligantur? Quòd autem dicis, te nō posse portare, vel respondere, iustos & sanctos viros à Barbaris esse interemptos, & cætera huiusmodi; Veraciter respondeo dicens: Quantumcumque iustitia viuamus, & quātumcunq; obedientiam Deo vero exhibeamus, meliores esse non possumus illis tribus Viris, qui in caminum ignis proiecti sunt, qui tamē cantantes Domino dicebant: Omnia Domine iudicia tua iusta sunt, & non fecisti nobis secūdum peccata nostra, sed secundum tuam misericordiam; & si dicis, illos seruos Dei à Barbaris interemptos sic mortem debuisse euadere, sicut illi tres viri de camino ignis; Respondetur, quòd sic consuluit Deus illis Regibus, vt per illa miracula discerent vnū Deum colere, & ad vnius Dei notitiam peruenire. Sed non sic consuluit * Anthioco illi iniquo, qui Sanctos illos inter alios septem fratres interfecit iusto suo iudicio. Sed de Puellis Virginibus grauissime dolendum est. Respondetur tamen, quòd non fit eis ad turpitudinis corruptionem, sed ad probationis insinuationem. Vnde S.* Lucia dixit Paschasio Tyranno: Non corrumpetur corpus, nisi de consensu mentis; si me inuitam feceris violari, coronam mihi duplicabis. Et sic concludit Augustinus, quòd semper mala mundi sunt plangenda, & quòd omnia Dei iudicia iusta sunt, & plena misericordiæ, & ꝙ pro istis malis remouendis debemus ad Deum recurrere, & orare, vt liberet nos ab eis. *Amen*, idest sic fiat fideliter sicut petimus: Et sic finis est nostræ expositionis super oratione Dominica ad Dei gloriam, laudem, & honorem. Amen.

Dan. 3.

Hoc in 3. cap. Dan. multa desiderantur apud Heb. qui legunt ad proiectionē vsq; trium Virorum in caminū ignis ardentis, sed in editione vulgata leguntur verba superius citata, & aliquo modo varia ab editione, non tamen quantum ad sensum.

* 2. Macha. 7.

* In legēda s. Luciç cuius historia legitur, & festus dies colitur 13. Decemb.

FINIS.